№ 276 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 15 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ — 1911 — ԵՐԵՍՈՒՆԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ — ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 15 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ № 276

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբլի. Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ. Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ" Сергіевская ул., № 5. Tiflis, Rédaction „Mschak".
Խմբագրատան տէլէֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից). Յայտարարութիւններ ընդունվում է ամէն ժամ. Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողագրին 20 կոպէկ.
Տպարանի տէլէֆօն № 67.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲԱՑՎԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ՄՇԱԿ
ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ
ԱՌԱՋԻԿԱՅ 1912 ԹՈՒԱԿԱՆԻ ՀԱՄԱՐ
ԵՐԵՍՈՒՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆԸ. «Մշակի» տարեկան գինը 10 րուբլի է, 11 ամսվանը՝ 10 ր., 10 ամսվանը՝ 9 ր., 9 ամսվանը՝ 8 ր., 8 ամսվանը՝ 7 ր., 7 և 6 ամսվանը՝ 6 ր., 5 ամսվանը՝ 5 ր., 4 ամսվանը՝ 4 ր., 3 ամսվանը՝ 3 ր., 2 ամսվանը՝ 2 ր., 1 ամսվանը՝ 85 կ. և 15 կ. փօստի ծախսը։
Ամերիկայի բաժանորդները պիտի վճարեն տարեկան 6 դոլար, Եւրոպայի բաժանորդները 32 ֆրանկ, Պարսկաստանի բաժանորդները 10 րուբլի, Թիւրքիայի բաժանորդները 120 ղրուշ։
Հասցէներ փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաև հին հասցէն, և միանգամայն 40 կ. համակագրոշմ։
Հին բաժանորդներից խնդրվում է կպցնել փոխադրական բլանկի վրա նախկին տպագրված հասցէն իր վրա ունեցած համարով։
Մեր հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція „МШАКЪ". Արտասահմանից՝ TIFLIS, Rédaction du journal „MSHAK".

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

„ՄՇԱԿԻ" ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԻՑ

Ի նկատի ունենալով, որ ուշ բաժանորդագրվելու պատճառով առեղծվում են մի շարք տեխնիքական անյարմարութիւններ, որոնք զրկում են խմբագրութեան գրասենեակին հնարաւորութիւնից յունվարի 1-ից կանոնաւորապէս թերթն ուղարկել բաժանորդներին, ուստի խնդրվում է բաժանորդ գրվել ցանկացողներին վաղօրօք դիմել՝ գրելով հասցէները պարզ և ճշգրիտ։

ԲԱՑՎԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
„ԱՐՕՐ"
Գրական-գիտական-գեղարուեստական-հասարակական եւ խաղաղասիրական
ԱՄՍԱԳԻՐ
ԱՌԱՋԻԿԱՅ 1912 Թ. ՀԱՄԱՐ
ԵՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Ամսագիրը հրատարակվելու է ամէն ամսվայ վերջին և բաղկացած է լինելու առնուազն 8 տպագրական թերթից (նաբօր) և աւելի՝ եթէ միջոցները ներեն։

Ռուսաստանի համար	Տարեկան բաժանորդագինն —	6 րուբլի։
	«Մշակի» տարեկան բաժանորդների համար	4 րուբլի։
Արտասահմանի համար	Եւրոպա — 20 ֆրանկ. «Մշակի» բաժ. համար	16 ֆր.
	Ամերիկա — 4 դոլլար. » » »	3 դոլ.
	Թիւրքիա — 6 րուբլի » » »	4 ր.
	Պարսկ. — 6 րուբլի » » »	4 ր.

Ամէն մի համարը առանձին արժէ 50 կօպ.։
Հասցէն. Тифлисъ, Сергіевская № 5. Редакція журнала „Арор".
Tiflis, Rédaction de la Revue „Aror".
Խմբագիր-հրատարակիչ՝ Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

„ԱՐՕՐ"
1910 և 1911 Թ. Թ.

Ցանկացողները կարող են ստանալ «Արօրի» նախորդ, այն է 1910 և 1911 Թ. Թ. բոլոր համարները, վճարելով իւրաքանչիւր տարվան 4 րուբլի. իսկ «Մշակի» կամ «Արօրի» 1911թ. բաժանորդները՝ 3 րուբլի։

Концертный залъ Артистическаго О-ва.
ЛЕКЦІИ
Члена Государственной Думы
Өедора Измайловича
Родичева

Во вторникъ, 20-го декабря, ПЕРВАЯ ЛЕКЦІЯ: „Освобожденіе крестьянъ".	Въ четвергъ, 22-го декабря, ПОСЛѢДНЯЯ ЛЕКЦІЯ: „А. И. Герценъ и его произведенія".

НАЧАЛО ЛЕКЦІЙ ВЪ 8½ ЧАС. ВЕЧЕРА.
Билеты ежедневно продаются въ кассѣ театра Артистическаго О-ва отъ 10 до 2-хъ и отъ 5 до 9 вечера.
(ու.կ.) ա. 1169. 3—1

Իւրիեվի Համալսարան. Մասնաւոր Դասընթացքների
ԽՈՐՀՐԴԻՑ
(Լուսաւորութեան Մինիստրութեան իրաւասութեան ներքոյ գտնվող)
Բացված է խնդիրների ընդունելութիւն 1912 թ. գարնանային սեմեստրի համար՝ բժշկական և բնագիտական ֆակուլտէտների I, II, III և IV կուրսերի, և մաթեմատիկական ֆակուլտէտի I, II և III կուրսերի համար։ Դասաւանդութեան ծրագիրը, ծաւալը և ձևը նոյնն է՝ ինչ որ Իւրիեվի համալսարանինը։ Ընդունվում են երկու սեռի անձեր։ Ուսման վճարը՝ բժշկական ֆակուլտէտի համար 75 րուբ., բնագիտ. և մաթեմատ. ֆակ. համար 50 րուբլի իւրաքանչիւր սեմեստրը։ Խնդիրները պիտի ուղարկել վերատեսչի անունով (гор. Юрьевъ, Лифл. г., Мельничная ул., № 1). Դասընթացքներին կից կայ ատամնաբուժական բաժանմունք 3-ամեայ դասընթացքով և համալսարանական ծրագրով։ Վճարը 85 րուբլի իւրաքանչիւր սեմեստրը։
Դասընթացքների վերատեսուչ՝ պրօֆ. Մ. Րոստովցեվ
(դ.15, յ.4,15) ա. 1148. 4—2

Բերլինի համալսարանի
ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Գ. Գ. ՄԵՀՐԱԲԵԱՆՑ
Ներքին հիւանդութիւններ՝ առանձնապէս կրծքի, ԹՈՔԱԽՏԻ և սրտի։ Օրգանները նաև ռենտգենյան ճառագայթներով։ Ընդունելութիւնը ամեն օր՝ առաւօտեան ժամը 9—11-ը և երեկոյեան ժամը 5—7-ը։
Католическая ул. д. № 10. Տէլէֆօն № 792.
(ա.օ.) ա. 989. 100—53

ԲԺԻՇԿ
Գր. ՄԱԿԱՐԵԱՆ
Ներքին եւ երեխայոց
հիւանդութիւններ
Ընդունում է հիւանդներին իր նոր բնակարանում՝ Գանովսկայա փողոց, տուն Սէյլանովների, № 18, տէլէֆօն 615.
Առաւօտեան 12—1 ժամը
Երեկոյեան 5—6 ժամը
(ե.հ.կ.) ա. 819. 100—41

ՋՈՒԹԱԿԱՀԱՐ ՎՐԱՑԻ
տալիս է
ՋՈՒԹԱԿԻ ԴԱՍԵՐ
Պայմանների մասին դիմել իրան հետեւեալ հասցէով. Лермонтовская № 25, квартира Теръ-Акопова.
(կ. հ.) ա. 1162. 3—2

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ
Ս. Գ. ԿԷՕՆՃԵԱՆ
Ընդունում է ատամի և բերանի հիւանդութիւն ունեցողներին։ Պլոմբ, արհեստական ատամներ իւրաքանչիւրը 1 րուբլի, և այլն։
Աշակերտներին և ծառայողներին 50% զեղչ։
Ընդունելութիւնը առ. ժամը 9—2-ը և 4—7-ը երեկ.
Միքայէլեան փող. № 6, մուտքը պերէուլկայից։
(ե.հ.կ.) ա. 876. 50—41

ԿԱՏԱՐՎԵՑ

Կատարվեց...

Էջմիածնում դեկտեմբերի 11—13-ին գումարված համազգային ընտրողական ժողովը,—որի կազմի օրինականութեան դէմ պատգամաւորներից 28 հոգի՝ ունեցող 32 ձայնի իրաւունք, բողոքեցին, և բողոքելով հեռացան ու մերժեցին մասնակցել այդ ապօրէն ժողովին,—շարունակելով ընտրական գործը, մասնակցութեամբ 86 պատգամաւորների՝ ունեցող 92 ձայնի իրաւունք, ընտրեց իբրև կաթողիկոսական գահի առաջին կանդիդատ կաթողիկոսական տեղապահ Գէորգ արքեպիսկոպոս Սուրէնեանցին 58 ձայնով ընդդէմ 30-ի, և երկրորդ կանդիդատ՝ Կ. Պոլսի նախկին պատրիարք Եղիշէ արքեպիսկոպոս Դուրեանին՝ 57 ձայնով ընդդէմ 31-ի։

Եթէ Բարձրագոյն իշխանութիւնը, որից կախված է այդ երկու կանդիդատներից մէկի հաստատութիւնը, չը բեկանէ կատարված ընտրութիւնը, համաձայն 28 բողոքաւորների տրված գանգատի, կարելի է իբրև հաստատ ասել, որ կաթողիկոսական պաշտօնը վարելու համար կը հաստատվի առաջին կանդիդատ Սուրէնեան արքեպիսկոպոսը։

Եթէ ի նկատի ունենանք, որ համազգային ընտրողական ժողովը բաղկացած էր 114 պատգամաւորներից՝ ունեցող 124 ձայնի իրաւունք, իսկ Սուրէնեան արքեպիսկոպոս ստացել է միայն 58 ձայն, պէտք է ընդունել, որ նա չէ ստացել հայ ազգը ներկայացնող 124 ձայների նոյնիսկ կէսը, որ է 62. բայց եթէ ընդունենք միայն ընտրութեանը մասնակցող պատգամաւորների ձայները, որ է 92, այդ դէպքում նա ստացել է կէսից աւելին։

Սակայն այստեղ կայ մի կարևոր հանգամանք։

Բողոքող և հեռացող պատգամաւորների թւում կային Ռուսաստանի 4 թեմերի՝ Թիֆլիսի, Բեսարաբիայի, Ղարաբաղի, Շամախու թեմերի պատգամաւորները։ Արդ, ընտրութեան չէ մասնակցել անմիջապէս և Աստրախանի թեմը, որովհետև այդ թեմի պատգամաւոր Ն. Սաթունեանցը, սինօդի որոշմամբ, հեռացված էր իր պաշտօնից։ Հետևապէս, Ռուսաստանի բոլոր 6 թեմերից 5-ը չեն մասնակցել ընտրութեան և միայն մի թեմ՝ Երևանի՝ մասնակցել է, այնպէս որ Սուրէնեան արքեպիսկոպոսի ընտրութեանը ձայն է տուել միայն Երևանի թեմը, ուրեմն Ռուսաստանի հայութեան միայն $1/3$ մասը։

Այս պարագան, բարոյական տեսակէտից և նոյնիսկ օրինական տեսակէտից, շատ ծանրակշիռ է, ինչպէս ծանրակշիռ է և այն պարագան, որ ընտրեալ կաթողիկոսացուն չէ ստացել ամբողջ հայ ազգը ներկայացնող պատգամաւորների (124) գոնէ կէսը։

Բացի դրանից՝ ներկայ ընտրութիւնը իր հետևանքներով բաժանման և անհամերաշխութեան մի խոր վիհ փորեց Ռուսաստանի և Թիւրքիայի հայութեան միջև, որ լցնելու և վերացնելու համար երկար տարիների ջանքեր են հարկաւոր։

Հ. Առաքելեան

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

(Սեփ. հեռագիր)

Էջմիածին, 13 դեկտեմբերի ժ. 4-ին կ. յ.

Պատգամաւորական ժողովը, քառասուն ցանկի կանդիդատներին ենթարկեց գաղտնի քուէարկութեան, առանձին-առանձին։ Առաջ քուէարկվեց Գէորգ արքեպիսկոպոս Սուրէնեանը, որ ստացաւ 58 սպիտակ և 30 սև քուէ, ապա քուէարկութեան ենթարկվեց Եղիշէ արքեպիսկոպոս Դուրեանը, որ ստացաւ 57 սպիտակ և 31 սև, իսկ երրորդը՝ Մեսրոպ եպիսկոպոս Տէր-Մովսիսեանը, որ ստացաւ 39 սպիտակ և 49 սև, հուսկ յետոյ Ստեփաննոս արքեպիսկոպոս Յովակիմեանը, որ ստացաւ 38 սպիտակ և 52 սև քուէ։

Հ. Ա.

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)
13 դեկտեմբերի

Էջմիածին.—Կաթողիկոսական 2 թեկնածուներ ընտրելուց առաջ կարդացվեց անցեալ նիստից հեռացածների յայտարարութիւնը, որ բողոքում է մի քանի պատգամաւորների ընտրութիւնների անկանոնութիւնների դէմ։ Բողոքը սինօդի և պրոկուրորի եզրակացութիւնից յետոյ թողնվեց անուշադիր *). վերջնական քուէարկութեան մէջ մասնակցում են 88 պատգամաւոր։

Համազգային ժողովի կողմից ուղարկվեց ամենահպատակ հեռագիր Կայսրին և շնորհակալական հեռագիր՝ Փոխարքային։

Ընտրութիւնների հետևանքում ընտրվեցին՝ առաջին ընտրելի Սուրէնեան արքեպիսկոպոսը, որ ստացաւ 58 սպիտակ և 30 սև, երկրորդ ընտրելի՝ Դուրեան, որ ստացաւ 57 սպիտակ և 32 սև։

—

Հարկաւոր ենք համարում յայտնել ի գիտութիւն մեր ընթերցողների, թէ միանգամայն անճիշդ է և զուրկ որևէ հիմունքից այն լուրը, որ տարածվել է շնորհիւ «Հորիզոնի» հաղորդած սուտ տեղեկութիւնների, թէ իբր սինօդը և պրոկուրօրը քննել և մերժել են 32 պատգամաւորների տուած բողոքը։ Նախ՝ բողոքը չէ եղել տրված սինօդին կամ պրոկուրօրին, որ նրանք կարողանային մերժել. երկրորդ՝ բողոքը կցված է ընտրական գործին և ուղարկվելու է գործի հետ պատշաճաւոր բարձր իշխանութեան, որովհետև ընտրողական ժողովին տրված ամեն մի բողոք քննվում է ոչ թէ սինօդի կամ պրոկուրօրի կողմից, այլ այն բարձր իշխանութեան կողմից, որին ներկայացվելու է ընտրութեան հետևանքը։

Առ հասարակ մենք կը խնդրէինք մեր ընթերցողներին մեծ զգուշութեամբ վերաբերվել «Հորիզոն» թերթի տեղեկութիւններին, որոնք միտումնաւոր և փաստերը յեղաշրջող բնաւորութիւն ունեն։

ԲՈՂՈՔՈՂ ԵՒ ՀԵՌԱՑՈՂ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐՆԵՐԻ ԲՈՂՈՔԱԳԻՐԸ, ՏՐՎԱԾ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆՏՐՈՂԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻՆ

Մենք, ներքոյ ստորագրող Ռուսաստանի, Թիւրքիայի և Պարսկաստանի թեմերից եկած հոգևորական և աշխարհական պատգամաւորներս համարում ենք սոյն կաթողիկոսական ընտրութիւնը անկանոն և բեկանելի հետևեալ պատճառներով։

Գոյութիւն ունեցող օրէնքը (Պոլոժէնիէ հայ եկեղեցու գործերի կառավարութեան 1836 թ., ամենայն հայոց կաթողիկոսի ընտրութեան կանոններ 1865 և 1908 թւերի) սահմանում է որպէս սկզբունք և հիմք այն ընտրական սկզբունքը, որով «իւրաքանչիւր ոք ի ժողովականաց տայ զկարծիս իւր... ազատօրէն, ըստ ուղիղ հասկացողութեան իւրում, ըստ մաքուր խղճի մտաց, առանց իրիք երկիւղի և ոչ հայելով յառաջարկութիւն ինչ կողմնակի կամ ի գրութիւն մասնաւոր, թէև իցէ այն պատուաւորագոյն անձանց յազգէն հայոց» (կանոնագիրք § 16)։ Մինչդեռ ս. Էջմիածնի սինօդի ընտրական գործից երևում է, որ Կ. Պոլսի հայոց կրօնական ժողովը տարւոյս նոյեմբերի 17-ի իր գրութեամբ, № 329, յայտնել է նորին ամենապատուութեան ս. Էջմիածնի կաթողիկոսական տեղապահ Գէորգ արքեպիսկոպոս Սուրէնեանին, որ Էջմիածնում կաթողիկոս ընտրելու համար գումարված պատգամաւորական ժողովը վճռականապէս մերժէ Կ. Պոլսի նախկին պատրիարք Մաղաքիա արքեպիսկոպոս Օրմանեանի թեկնածութիւնը։ Այս գրութիւնը, որի իսկականը գտնվում է ընտրական գործի մէջ, հանդիսանում է որպէս օրէնքով արգելված անմիջական ճնշում, որ արգելում է ընտրողների ազատ կամքի արտայայտութիւնը և բռնադատում է նրանց խիղճը, մանաւանդ Թիւրքիայից եկած պատգամաւորներինը։ Նոյն հոգով է կազմված նաև Կ. Պոլսի ազգ. ժողովի վճիռը։

Իսկ այդ ապօրէնի եղանակով հայ բարձրաստիճան եկեղեցականների ցանկից դուրս ձգված Մ. արքեպ. Օրմանեանը ռուսահայ ժողովրդի ճնշող մեծամասնութեան առաջին թեկնածուն է, ինչպէս աչքի ընկնող և արժանաւորագոյն հովիւ Հայաստանեայց Եկեղեցու։

Ապա՝ կաթողիկոսական տեղապահ Գէորգ արքեպ. Սուրէնեանը, ինչպէս երևում է լրագրական տեղեկութիւններից, որոնք պաշտօնական ծագումն ունեն, ցոյց է տուել Նիկոմիդիայ թեմական առաջնորդին որոշ անձանց՝ պատգամաւոր ընտրելու համար։ Նոյն Սուրէնեան սրբազանը այս տարվայ նոյեմբերի 17/30-ին յանուն Կ. Պոլսի պատրիարքական տեղապահ Վահրամ արքեպ. Մանկունու՝ հեռագրով խնդրել է իր առաջուց յանձնարարած Երուանդ քահ. Նալբանդեանի, Խորէն քահ. Խուցեանի, Լևոն Ալէքսանեանի և այլոց փոխարէն ընտրել տալ ս. Էջմիածնի Եփրեմ և Խորէն եպիսկոպոսներին և Էջմիածնի միաբանութեան անդամ Բագրատ, Մատթէոս և Բաբգէն վարդապետներին։

Այս բոլոր փաստերը իրաւունք և հիմք են տալիս մեզ մտածելու, որ հայ լրագրութեան մէջ հաղորդված սենսացիոն տեղեկութիւնները, թէ Էջմիածնից Կ. Պոլիս է ուղարկված յատուկ անուանացուցակ ռուսահպատակ հայերի, որոնք պիտի փոխարինեն Թիւրքահայ թեմերի պատգամաւորներին,—կատարված իրողութիւն է, և հէնց դրանով է բացատրվում Կ. Պոլսի պատրիարքական տեղապահ Վահրամ արքեպ. Մանկունու այս տարվայ նոյ. 26 թւակիր № 1172 կաթողիկոսական տեղապահ Գէորգ արքեպ. Սուրէնեանին ուղղած գրութիւնը, որ գտնվում է ընտրական գործի մէջ. երևում է, որ Վահրամ արքեպ. Մանկունին ներողութիւն է խնդրում առայն, որ պատգամաւորների սկզբնական ընտրութեան մէջ որոշ փոփոխութիւն է կատարվել։ Միաժամանակ Վահրամ արքեպ. Մանկունին յայտնում է, որ ինքը կը պատժէր իր «ցուցմունքներին» չը հպատակող հոգևորական պատգամաւորներին, եթէ չը լինէր մօտիկ ապագայում պատրիարքական տեղապահութեան պաշտօնից հեռանալու հանգամանքը։

Թէ կաթողիկոսական տեղապահի և թէ Թիւրքահայ հոգևոր բարձր իշխանութեան այս գործողութիւնները հաստատում են, որ պատգամաւորների ընտրութիւնները կատարվել են ճնշման և բարձր իշխանութեան ցուցմունքներով։ Գործին մօտիկ ծանօթանալով կարելի է գտնել նաև ուրիշ նոյն տեսակի ապօրինութիւններ, բայց կանգ առնել դրանց վրա աւելորդ ենք համարում՝ բաւականանալով վերոյիշեալ փաստերով, որոնք արմատապէս խախտում են գործող օրէնքներով վաւերացված ընտրողական սկզբունքը։ Վերև բերած փաստերի հիման վրա՝ մենք, աշխարհական և հոգևորական պատգամաւորներս, որ ներկայացնում ենք Վրաստանի և Իմէրէթի, Ղարաբաղի, Շամախու, Բեսարաբիայի թեմերը, որ ռուսահայ ժողովրդի ճնշող մեծամասնութիւնն է կազմում, նոյնպէս և Թիւրքահայ թեմերի մի մասը, այլ և սինօդի և ս. Էջմիածնի միաբանութեան ներկայացուցիչներս, յայտնելով բողոք վերև յիշված աղաղակող ապօրինութիւնների և մի շարք գեղծումների դէմ, որ թոյլ են տուել Թիւրքիայի պատգամաւորների ընտրութեան գործում որոշ ցուցակներով

*) Հեռ. Գործ. այս տեղեկութիւնը սխալ է, որովհետև ոչ սինօդը և ոչ պրոկուրօրը չեն քննել օրմանեանականների բողոքը, որը միայն կցվել է համազգային ժողովի արձանագրութեանը օրինական ընթացք տալու համար։ Խմբ.

և ցուցմունքներով հայ հոգևոր բարձր իշխանութեան ներկայացուցիչների կողմից թէ Ռուսաստանում և թէ Թիւրքիայում, գեղծումների, որոնք դարձրել են ընտրութիւնների գործը նշանակութիւն չունեցող և ապօրինի, գտնում ենք, որ ներկայ ընտրութիւնները կատարվում են այնպիսի պայմաններում, որ ժխտում են ամեն օրինականութիւն և Հայաստանեայց Եկեղեցու սրբագործված նախնաւանդ սովորութիւնները, ուստի ստիպված հրաժարվում ենք այդ ընտրութիւններին մասնակցելուց։

Մեր այս բողոքը խնդրում ենք բառ առ բառ մտցնել ընտրական ժողովի արձանագրութեան մէջ, նրան օրինական ընթացք տալու համար։

Այս բողոքի տակ ստորագրած են՝

Պատգամաւոր միաբանութեան ս. Էջմիածնի՝ Սուքիաս արքեպիսկոպոս, առաջնորդ Թեմին Շամախու՝ Անանիա արքեպիսկոպոս, պատգամաւոր միաբանութեան ս. Էջմիածնի՝ Յովհաննէս արքեպիսկոպոս, պատգամաւոր միաբանութեան Էջմիածնի՝ Ղևոնդ եպիսկոպոս, առաջնորդ Ատրպատականի՝ Կարապետ եպիսկոպոս, Բագրէն եպիսկոպոս Գաղատիոյ, Բեսսարաբիայի և Բաղդադի առաջնորդների ներկայացուցիչ՝ Տիրայր վարդապետ, անդամ սինօդի և ներկայացուցիչ Բրուսայի առաջնորդի՝ Յուսիկ վարդապետ, ներկայացուցիչ Սրղընի առաջնորդի՝ Բենիկ վարդապետ, Բաբերդի առաջնորդական փոխանորդ՝ Տիրայր ծ. վարդապետ, ներկայացուցիչ Բալուի առաջնորդի՝ Մուշէ վարդապետ, ներկայացուցիչ Տիգրանակերտի՝ Գարեգին վարդապետ, առաջնորդական փոխանորդ Հրանդ վարդապետ, ներկայացուցիչ առաջնորդին Զնգուշի՝ Եղիշէ ա.-ք. Գեղամեան, առաջնորդական տեղապահ Բագրևանդայ՝ Ներսէս քհ. Քաջբերունի, աշխարհական պատգամաւոր Վրաստանի և Իմերէթի՝ երդ.-հաւատարմատար Յովհ. Սպենդիարեան, պատգամաւոր Ղարաբաղի և Բաքուի՝ ազնուական Սամսոն Ջէրքէզեան, պատգամաւոր Շամախու թեմի՝ բժշկապետ Թադէոս Զաքարեան, պատգ. Բեսսարաբիայի՝ երդ.-հաւատ. Գէորգ Զուբար, պատգ. Սեբաստիայի՝ ինժ. Արշակ Բաբեան, պատգ. Լիմ և Կտուց անապատաց վիճակների՝ ազնուական Համբարձում Առաքելեան, պատգ. Բաղդադի՝ Տիգրան Գույումճեան, պատգ. Բայազիտի՝ Խաչատուր Աֆրիկեան, պատգ. Տիգրանակերտի՝ Ալէքսանդր Քալանթար, պատգամաւոր Սրղընի և Բալուի՝ բժշկապետ Արտաշէս Շմեան, պատգ. Զնգուշի՝ երդ.-հաւատ. Գարեգին Ենգիբարեան, պատ. Բրուսայի՝ Յովհ. Յովհաննիսեան (բանաստեղծ), պատգ. Դերջանի՝ Գէորգ Աբուլեան։

ՍՈՒՔԻԱՍ ԱՐՔԵՊ. ՊԱՐԶԵԱՆԻ ՃԱՌԸ՝ ԲՈՂՈՔԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԵԼԻՍ

Ամենապ. տէր տեղապահ սրբ. հայր Խոհական ատենապետ պատկառելի Համազգային Ժողովոյ

Մեք, Մայր Աթոռոյս միաբանութեան կողմանէ կաթողիկոսական ընտրութեան քանի մի պատգամաւորներս, Ռուսաստանի 4 վիճակների աշխարհական և հոգևորական, նոյնպէս Պարսկաստանի և Թիւրքիայի քանի մի թեմերի պատգամաւորները, ի նկատի ունենալով այս համազգային ժողովոյ բարձր նշանակութիւնը, մի ժողովոյ, որ 17 դարուց հետէ հայ ազգի ժողովրդեան անմոլար կառավարութեան ղեկավարն է, որ մեր եկեղեցւոյ անխտոր վարչութեան բևեռական աստղն է, որ մթութեան մէջ լուսափայլ փարոսն է, այժմ կապված է իր ժողովրդական հաւաքական իրաւունքով մասնակցութիւնից իր անդամների կողմանէ մինչև ցայսօր ունեցած ազատ և անբռնադատ ընտրութիւնից, ենթարկվելով անձնական ազդեցութիւնների թելադրութեանց, որով պիտի նուաստանայ եկեղեցւոյ ընտրելի հայրապետի նշանակութիւնը, մեծարանքը և արժանիքը՝ հասուն խորհրդակցութեամբ և խորին պատուազգացութեամբ չի կարողանալով մասնակցել սոյն ընտրութեան՝ ցաւօք սրտի պարտաւորվում ենք հեռանալ, որպէսզի ազատենք մեզ ապագայ պատասխանատուութիւնից մեր խղճի և ընտրող ժողովուրդների առջև։

Ամենապատիւ սրբազան հայր, մատուցանելով ձեզ ներկայ բողոքագիրս՝ որոյ մէջ պատճառաբանված են մեր հրաժեշտի առիթները մի առ մի, յարգոյաբար խնդրում ենք այս մեր առարկութիւնները բարեհաճել մտցնել կաթողիկոսական ընտրութեան արձանագրութեան մէջ և ընթացք տալ ներկայ բողոքագրին։

ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐՆԵՐԻ ԵՐԿՐՈՐԴ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Էջմիածին, 10 դեկտեմբերի

Ժողովը բացվեց ցեր. ժամը $12^1/_2$-ին։

Նախագահը բացելով ժողովը տեղեկացնում է, որ նախորդ օրը ընտրված մասնաժողովը, որը պէտք է համաձայնութեան գար քառանուն ցանկ կազմելու համար, ոչ մի եզրակացութեան չէ եկել։ Ցայտնում է, որ պաշտօնական նիստը կը բացվի երեկ. ժամը 5-ին, ապա նիստը յայտարարվում է փակված։

Երեկոյեան ժամը $5^1/_2$-ին նիստը բացված է յայտարարվում։

Պատգամաւորների մէջ երևում են նորանոր դէմքեր։ Կողմնակի մարդկանց մուտքը արգելվում է։

Մամուլի ներկայացուցիչների սեղանի շուրջը բոլորել են մօտ 20 թղթակիցներ։ Մայրաքաղաքի թերթերից „Русское Слово“ թերթը ուղարկել է իր ներկայացուցիչ Իւրիյ Կօբեակօվին։

Նախագահը յայտարարում է, որ ներկայ նիստը պաշտօնական է, կցելով որ պէտք է պատգամաւորների և ձայների թիւը որոշել և պաշտօնաթղթերը ստուգել։

Արշակ Բաբեանը ասում է, որ պաշտօնական նիստին պէտք է ներկայ գտնվեն սինօդի անդամները։

Նախագահը և սինօդի քարտուղար Յովհ. Յովհաննիսեանը բացատրում են, որ ներկայ դէպքում լիազօրութիւնները քննվում են պատգամաւորական ժողովի կողմից, իսկ սինօդին վերապահվում է վճռաբեկ ատեանի իրաւունք։

Հ. Առաքելեան, Տ. Յովհաննիսեան և Արշակ Բաբեան խօսում են ժողովի իրաւունքների մասին, որպէս պաշտօնական ժողով։

Նախագահը խնդրում է սինօդի գործավար Մուշեղեանին կարդալ պատգամաւորների անունները։

Ալէքսանդր Քալանթար և ինժ. Արշակ Բաբեան հարց են յարուցանում այն մասին, թէ որչափ օրինական է ներկայ դիւանի պաշտօնի գլուխ լինելը, ապացուցելով որ այդ ապօրինի է։ Պահանջ է լինում, որպէսզի տեղակալը անձամբ բանայ ժողովը և ապա ընտրվի դիւան, որը և կը ստուգէ պատգամաւորների փաստաթղթերը։ Ուղարկվում են մարդիկ տեղակալին հրաւիրելու համար։ Կէս ժամ սպասելուց յետոյ տեղակալը մի գրութեամբ դիմում է Աշոտ Ցակոբ եպիսկոպոսին, որպէսզի նրա ներկայութեամբ ընտրվի նոր դիւան։ Ժողովը միաձայնութեամբ վերընտրում է նախորդ օրվայ դիւանը ամբողջ կազմով։ Սինօդի գործավարը կարդում է պատգամաւորների ցուցակը, որոնք մօտենալով սեղանին ստորագրում են իրանց պատգամաւորութիւնը հաստատող թուղթը։

Նախ ստորագրում են աշխարհական, իսկ ապա հոգևորական պատգամաւորները։ Պարզվում է, որ ներկայ են 94 պատգամաւոր՝ հոգևորական և աշխարհական։ Որոշվում է, որ ներկայ ժողովում իւրաքանչիւր պատգամաւոր ունենայ մի ձայնի իրաւունք։ Ժողովը որոշում է, որ նախորդ օրը ընտրված մասնաժողովը զեկուցէ պատգամաւորութիւնների վկայագրերի ստուգութեան արդիւնքը։ Պարզվում է, որ ժողովի քննութեանն է յանձնվում մի քանի պատգամաւորների խնդիրը, որոնց պատգամաւոր լինելը կասկածի ենթակայ է։ Այդպիսիներն են Ամերիկայի պատգամաւոր Հ. Ամբրուկեանը, որին սինօդը օրինաւոր պատգամաւոր է ճանաչում, Բուլղարիայի հոգևոր ներկայացուցիչ Գրիգ. վ. Պալաքեան, Աստրախանի պատգամաւոր Նիկ. Սաթունեան, որը սինօդի կողմից ճանաչված չէ որպէս պատգամաւոր, և Սիոն վարդապետ, որին Գար. Ենգիբարեան չէ ճանաչում Ադրիանուպօլսի օրինաւոր պատգամաւոր։

Մի քանի անձինք մասնաժողովի անդամներից ամերիկահայ թեմի օրինաւոր պատգամաւոր են ճանաչում Մաղաք Պէրպէրեանին, որը ընտրված է համաձայն ամերիկահայ ժողովրդի սահմանադրութեան թելադրանքի։ Նախագահի և ժողովականների մէջև տեղի են ունենում թէր և դէմ խօսակցութիւններ։ Կարդացվում է ժողովականների խնդրանօք այն գրութիւնը, որը ուղղված է տեղակալին, որով ցաւ է յայտնվում, որ հնար չեղաւ բոլոր տեղերում ցանկալի մարդկանց ընտրել տալ, որպէս պատգամաւորներ Թիւրքիայի թեմերից։ Նամակի հեղինակն է Կ. Պոլսի նախկին պատրիարք. տեղապահ Մանկունի արքեպիսկոպոսը։

Հ. Առաքելեան, Գ. Ենգիբարեան, Ս. Ջէրքէզեան յայտնում են, որ իրանց իրաւունքն են համարում բողոքել գործված ապօրինութիւնների դէմ՝ օրինական իշխանութեանը սինօդի միջոցով, որը և նրանք կը պահանջեն մտցնել արձանագրութեան մէջ։

Ա. Քալանթար գտնում է, որ նախ և առաջ պէտք է քննել կասկածի ենթակայ պատգամաւորների խնդիրը։

Տ. Յովհաննիսեան հակառակ է խօսում։

Համաձայն Գ. Ենգիբարեանի յայտարարութեան, թէ ի բաց առեալ վերոյիշեալ 4 պատգամաւորները՝ պատրիարքական տեղապահի ուղարկած ցուցակի մէջ կան նաև մի քանի այլ ոչ-օրինաւորապէս ընտրված պատգամաւորներ, թւով 4 հոգի։ Բացի այս 8 հոգուց, միւս բոլոր պատգամաւորութիւնների լիազօրութիւնները օրինաւոր են ճանաչվում։

Գ. Ենգիբարեան կրկին յայտարարում է, որ կան այլև ուրիշ գեղծումներ ընտրական գործողութիւնների ժամանակ կատարված։ Մեծամասնութիւն կոչված խմբի կողմից ենթարկվելով ծաղրանքի և անվայել բացագանչութիւնների, Գ. Ենգիբարեան դուրս է գնում դահլիճից, որով և նա հնարաւորութիւն չէ ունենում կատարված գեղծումների մասին խօսել։

Ի նկատի առնելով, որ Նիկ. Սաթունեանի խնդիրը վիճելի կէտեր է պարունակում, ժողովը որոշում է նրա խնդիրը առկախ թողնել, կցելով որ եթէ օրինական իշխանութիւնը նրան մասնակցելու իրաւունք տայ, այդ դէպքում օրինաւոր ճանաչել նրան։

Ժողովը լսում է ամերիկահայ թեմի պատգամաւորի հարցը։

Սինօդի գործավար Մուշեղեանը տալիս է այդ առիթով բացատրութիւններ։

Ամերիկահայ թեմի առաջնորդական փոխանորդ Պօղոս վարդ. Գաֆթանեան և օրինական պատգամաւոր Մաղաք Պէրպէրեան տալիս են բացատրութիւններ, ծանօթացնելով գործի էութեան հետ։ Ժողովը հետաքրքրութեամբ լսում է Մ. Պէրպէրեանի բացատրութիւնները։

Ալ. Քալանթար օրինական պատգամաւոր է համարում Մ. Պէրպէրեանին։

Տ. Յովհաննիսեան խօսում է նրա օրինաւորութեան դէմ։

Երբ այս մասին սկսում է խօսել Վահան Թէքէեան, ժողովականներից ոմանք և նախագահը սկսում են յաճախ կանգնեցնել նրան բոլորովին ապօրինի կերպով, չը նայած որ նա ձայնի իրաւունք վաղուց է ստացել։

Պատգամաւոր Միհրդատ Հայկազն իր անտեղի միջամտութիւններով և անվայել բացականչութիւններով խանգարում է յօգուտ Մ. Պէրպէրեանի օրինաւոր պատգամաւոր ճանաչելու մասին խօսողներին։

Պարզ նկատելի է, որ որոշ խմբի մարդիկ ուզում են խանգարել և ժողովականների մտքերի վրա ազդել, ցրելու համար այն խոշոր տպաւորութիւնը, որ գործեց ամերիկահայ օրինաւոր պատգամաւոր Մ. Պէրպէրեանը իր ճառով։

Ինչպէս և սպասելի էր, ժողովի մեծամասնութիւնը այսպէս ասած «ПОДЪ ДИКТОВКУ» ամերիկահայերի օրինաւոր պատգամաւոր է ճանաչում միայն մի քանի մարդկանց ընտրեալ Հ. Ամբրուկեանին։

Նախագահը այն աստիճան սիրալիր է դէպի Միհրդատ Հայկազն կոչված պատգամաւորը, որ իր պարտքը չէ համարում նրան ի կարգ հրաւիրել, չը նայած որ վերջինս նոյնիսկ ապօրինի նկատողութիւններ է անում իրան նախագահին։

Մուշէ վարդապետը քանիցս խօսք է խնդրում, սակայն նրան խօսք չէ տրվում, չը նայած որ վաղուց է ձայն խնդրել։

Ժողովը ճանաչում է Սիոն վարդապետի և Գրիգորիս վարդ. Պալաքեանի պատգամաւոր լինելու օրինաւորութիւնը, չը նայած որ Ս. Ջէրքէզեան պերճախօս փաստերով ապացուցում է Պալաքեան վարդապետի պատգամաւոր լինելու ապօրինութիւնը։

Պարզվում է, որ նոյն անձը, իբրև պատգամաւոր Բուլղարիայի, մասնակցել է հանգուցեալ Մատթէոս Երկրորդ կաթողիկոսի ընտրութեանը նոյնպէս։

Գ. Ենգիբարեան ասում է, որ ինքը պատգամաւորների ընտրութեան ժամանակ կատարված ապօրինութիւնների մասին իրան իրաւունք է վերապահում բողոքել պատշաճաւոր իշխանութեանը։

Նախագահը առաջարկում է շնորհակալութիւն յայտնել մատենադարանը իր հաշւով կառուցող Դաւիթ Աւան-Իւզբաշեանին։ Ժողովականները, որոնք հաւաքվել էին մատենադարանի դահլիճում, ընդունեցին նրա առաջարկը։

Ժողովը փակվեց երեկ. ժամը 9-ին։

Յ. Գ.

ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐՆԵՐԻ ԲՈՂՈՔԸ

Էջմիածին, 11 դեկտ.

Այսօր, կիրակի, ցերեկվայ ժամը 11-ին տեղի ունեցաւ աշխարհական պատգամաւորների երդման արարողութիւնը։

Համաձայն կանխորոշ արված յայտարարութեան՝ պատգամաւորները հաւաքվեցին վեհարանի դահլիճում, որտեղից հանդիսաւորապէս, գլուխ ունենալով տեղապահ Սուրէնեան արքեպիսկոպոսին, իջան Մայր Տաճար։

Պատարագիչն էր Սուրէնեան արքեպիսկոպոս։ Պատարագին ներկայ էին Երևանի նահանգապետ կոմս Տիզէնհաուզէնը, սինօդի դատախազը, գաւառապետ Լեմերմանը, հոգևորական և աշխարհական պատգամաւորներ, մամուլի ներկայացուցիչներ, ճեմարանի սաներն ու ուսուցիչները և բազմաթիւ ժողովուրդ։ Պատարագից յետոյ տեղակալը երդուեցրեց աշխարհական պատգամաւորներին Իջման սեղանի առաջ, որից յետոյ պատգամաւորները դուրս եկան տաճարից։

Պատարագին երգում էր ճեմարանի սաների երգեցիկ խումբը։

Ինչպէս երևում է, համաձայնութիւն՝ մեծամասնութեան և փոքրամասնութեան միջև դժուար թէ կայանայ։ Փոքրամասնութիւնը, որ բաղկացած է Օրմանեան սրբազանի ընտրելութեան կողմնակից 40 պատգամաւորներից (ձայներից), միայն մի պահանջ է դնում մեծամասնութեան առաջ, այն է՝ յարգել ռուսահայ ժողովրդի մեծամասնութեան ձայնը և մտցնել քառանուն ցանկի մէջ նրա ընտրելին՝ Օրմանեան արքեպիսկոպոսին։ Սակայն մեծամասնութիւնը, օգտվելով իր ձայների շատութիւնից, հրաժարվում է այդ առաջարկը ընդունել, վախենալով որ մի գուցէ, եթէ Օրմանեանը մտնի քառանուն ցանկի մէջ, նա անցնէ և երկանուն ցանկի մէջ, որի քուէարկութիւնը լինելու է գաղտնի, որովհետև մեծամասնութեան մէջ կան անձինք, որոնք քառանուն ցանկը կազմելիս, բաց քուէարկութեան ժամանակ չեն վստահանայ համարձակ նրան սպիտակ քուէ տալ, բայց գաղտնի քուէարկութեան ժամանակ կարող են տալ։

Մեծամասնութեան այդ յամառ մերժումը մի կողմից, միւս կողմից փոքրամասնութեան անդրդուելի վճիռը—յետ չընկրկել իր որոշումից—ստեղծել է շատ սուր դրութիւն, որ երևի կը վերջանայ նրանով, որ փոքրամասնութիւնը (բաղկացած 40 ձայներից) բողոքելով կը հեռանայ և չի մասնակցի ընտրութիւններին։

Պէտք է յիշենք և այն, որ փոքրամասնութիւնը ոչ այնքան Օրմանեանի ընտրութեան հարց է դնում, որքան ընտրական գործի մէջ կատարված այն մի շարք ապօրինութիւնների և գեղծումների հարցը, որոնք անհնարին են կացուցել Օրմանեանի ընտրելիութիւնը, և որոնց վերացումը անհրաժեշտ է ժողովրդական ընտրութիւնը չը կեղծելու և չը խարդախելու համար։

Երեկոյեան ժամը 8-ին

Հակաօրմանեանական մեծամասնութիւնը, նիստ գումարելով Սամսոն Յարութիւնեանի նախագահութեամբ, քննեց փոքրամասնութեան առաջարկը և երկար ու բուռն վիճաբանութիւններից յետոյ ներկայ եղող 64 պատգամաւորների միաձայնութեամբ մերժեց փոքրամասնութեան առաջարկը, հետևեալ բանաձևով.

«Հայրապետական ընտրութեան համար Էջմիածին հաւաքված պատգամաւորների մեծամասնութիւնը, քննելով փոքրամասնութեան առաջարկը—«երկու կողմերի մէջ համաձայնութիւն կարող է կայանալ միայն այն դէպքում, եթէ Մաղաքիա արքեպ. Օրմանեանի անունը կը մտցվի քառանուն ցանկի մէջ»—եւ անկեղծօրէն ցանկանալով համաձայնութեան գալու, գործ դրեց այդ նպատակով ամեն միջոց, սակայն գաղտնի քուէարկութեամբ եւ միաձայնօրէն գտաւ այդ առաջարկութիւնը ըստ էութեան եւ ըստ ձեւի, ցաւ ի սիրտ, անընդունելի է»։

Ստանալով այս պատասխանը՝ փոքրամասնութիւնը՝ զայրացած և վրդովված, մեծամասնութեան այդ անհաշտ և դրդիչ վերաբերմունքից դէպի ռուսահայ ժողովրդի մեծամասնութեան այդ արդար պահանջը, անմիջապէս ժողով գումարեց նախագահութեամբ Հ. Առաքելեանի և որոշեց բողոքել գործված անարդարութիւնների, գեղծումների և ապօրինութիւնների դէմ, որոնք ստեղծել են ներկայ մեծամասնութիւնը (մինչ նորմալ և օրինական պայմաններում այդ մեծամասնութիւնը, որ այժմ ճնշումն է գործ դնում իր ձայներով, չէր կարող առաջ գալ) և հեռանալ։

Յար. Գասպարեան

ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐՆԵՐԻ ԲՈՂՈՔԸ ԵՒ ՏԱՃԱՐԻՑ ՀԵՌԱՆԱԼԸ

Էջմիածին, 12 դեկտ. առ. ժամը 12-ին

Այսօր, երկուշաբթի, առաւ. ժամը 10-ին, պատգամաւորների հանդիսաւոր գնացքը դիմեց վեհարանից տաճար նոյն կարգով։ Երբ ամենքը մտան տաճար, դռները փակեցին։ Կաթողիկոսական տեղակալ Գէորգ արքեպիսկոպոս Սուրէնեանցը արտասանեց համառօտ աղօթք, երկու սարկաւագների հետ—«Զգործս ձեռաց մերոց ուղիղ արա մեզ, Տէր»—և ապա բազմելով նախագահական աթոռի վրա՝ հրաւիրեց բոլոր պատգամաւորներին գրաւել իրանց աթոռները, ըստ որոշեալ կարգի։ Երբ ամենքը նստեցին և իրանց տեղերը բռնեցին, նաև բարձր կառավարչական իշխանութեան ներկայացուցիչ կոմս Տիզէնհաուզէն, սինօդի պրոկուրորը, ատենադպիրը, նախագահ սրբազանը արտասանեց մի ճառ, որի բովանդակութիւնը այն էր, թէ ամենը պարտաւոր են խղճի մտօք և ներքին համոզմամբ կատարել իրանց ընտրութիւնը։

Այդ միջոցին խօսք խնդրեց միաբանութեան աւագագոյն անդամ Սուքիաս արքեպիսկոպոսը և արտասանեց մօտաւորապէս հետևեալ խօսքերը.

«Սրբազան նախագահ և տէր տեղակալ. Այստեղ գումարված եկեղեցական և աշխարհական պատգամաւորներից 28 անձինք, որոնք ունեն 32 ձայնի իրաւունք, դրել են իմ վրա մի պարտաւորութիւն՝ բողոքել Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի ներկայ ընտրութեան գործում կատարված մի շարք օրինազանցութիւնների, անկանոնութիւնների դէմ, որոնք անհնարին են կացուցել ընտրութիւնը ըստ մաքուր խղճի, ըստ ներքին համոզման, ինչպէս թելադրում է օրէնքը և ընդունած երդումը, և բողոքելով հեռանալ ու չը մասնակցել ներկայ ընտրութեան, չը կամենալով վերցնել ժողովրդի և պատմութեան առաջ ահաւոր պատասխանատուութիւնը՝ ապագայում ծագելի չարիքների։ Կատարում եմ իմ վրա դրված պարտականութիւնը և հեռանում եմ»։

Սուքիաս արքեպիսկոպոս վեր է կենում և յանձնում նախագահին գրաւոր բողոքը և դիմում դէպի դուռը։ Նրա ետևից վեր են կենում բողոքը ստորագրողները մի առ մի, մօտենում են նախագահին, գլուխ տալիս և նոյնպէս մեկնում։

Րոպէն պատմական էր, յուզալից։ Ամենքը լուռ և տխուր հանդիսատես են։

Հետևանքը կը հաղորդեմ։

Հ. Ա.

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

13 դեկտեմբերի

Կոպէնհագէն. — Կայսրուհի Մարիա Ֆէոդորօվնան մեկնեց Կոպէնհագէնից։ Ճանապարհ դրին թագաւորական տան անդամները, ռուսական ու անգլիական միսսիաների պաշտօնեաները։

—

Պետերբուրգ. — Նորին Մեծութիւնը բարեհաճեց թոյլատրել հիմնել Պետերբուրգում 1913 թ. երկրորդ համառուսական տնայնագործական-արդիւնաբերական ցուցահանդէս և ընդունել այն Կայսրուհի Ալէքսանդրա Ֆէօդօրօվնայի հովանաւորութեան ներքոյ։

—

Հռոմ. — Ստեֆանիի գործակալութեանը հաղորդում են անթել հեռագրով Բէնգազիից, որ թշնամին երէկ առաւօտ դիմեց յարձակման Բէնգազիի վրա։ Առ. ժամը 10-ի մօտերը թշնամու ռազմի գիծը իտալական արևելեան թևի առաջ բաղկացած էր մի քանի հազար մարդուց։ Ծովային փոթորիկը արգելք եղաւ նաւերին մասնակցել կռւին։ Երբ թշնամին մօտեցաւ երկու կիլօմետր հեռաւորութեան վրա, իտալացիները կրակ բացին թընդանօթներից և ստիպեցին թշնամուն դադարեցնել յարձակումը։ Թշնամին ունեցաւ խոշոր կորուստներ։ Իտալացիները կորուստ չունեն։

—

Խանկօու. — Բոլոր նշանները ցոյց են տալիս, որ շուտով պատերազմական գործողութիւնները վերսկսվելու են։

—

Սօֆիա. — Ազգային ժողովի նստաշրջանը տևելու է մինչև դեկտ. 20-ը բիւջէի քննութիւնը աւարտելու նպատակով։

Երէկ շատ քաղաքներում տեղի ունեցան բողոքի միտինգներ Իշտիբի կոտորածի առիթով։

—

Բէլգրադ. — Սկուպշչինան երկրորդ ընթերցման ժամանակ վերջնականապէս ընդունեց 1912 թւի բիւջէն և ֆինանսական օրէնքը 76 ձայնով ընդդէմ 55-ի։

—

Լվօվ. — Կայացաւ մի շարք ռուսական ժողովներ և կազմակերպչական համագումար 800 անդամների մասնակցութեամբ։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՇՈՒՐՋԸ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

13 դեկտեմբերի

Թաւրիզ. — Գեներալ հիւպատոսարան եկան ըստ երևոյթին խաղաղ բանակցութիւններ սկսելու համար նահանգապետը, քարգուզարը և Թաւրիզի գլխաւոր մոլլան։ Հիւպատոսի աջակցութեամբ երեք պարլամենտականներն ուղարկվեցին Բաղէշէմալ՝ ռուսական զօրամաս։

Այսօր հրացանաձգութիւն չը կար։ Աջիչայի կողմից լսվում են մի քանի համազարկեր։

Երէկ, Բաղէշէմալի դռների մօտ, դարանակալից սպանվեց կովկասեան լեռնային թնդանօթաձիգ վաշտի պօրուչիկ իշխան Վախվախօվը։

Գեներալ հիւպատոսարանում նոր կորուստներ չը կան։

Կոտորածի լուրերը—զազիր զրպարտութիւն են։ Բաղէշէմալի մօտիկ տներից, ուր գտնվում է մեր զօրամասը, ֆէդայիները երեք օր ու գիշեր կրակում էին մեր զօրքերի վրա։ Այդ տները երկար նախազգուշացումներից յետոյ քարուքանդ արվեցին լեռնային թնդանօթներով։ Մեր զօրքերը վիրաւորներին ցոյց էին տալիս բժշկական օգնութիւն առանց սեռի և հասակի խտրութեան։ Մեր զօրքերի մարդասիրութիւնը կասկածից դուրս է։ Գարշելի զրպարտութիւնը—կովկասեան յեղափոխականների յերիւրանքն է։

Ծանօթ. — Վերոյիշեալ հեռագիրը ստացվեց ի պատասխան դեկտ. 12-ին Թաւրիզի հեռագրական թղթակցին ուղարկված հարցապնդման։

Պարսիկները վերադարձրին հիւպատոսատան պահակախմբի 20 ձիերը և գեներալ-նահանգապետական տնից ազատ թողին 20 պարսիկ կոզակներին՝ զէնքերը հետը։ Այդ կոզակներն այժմ գեներալ-հիւպատոսարանի կարգադրութեամբ շրջում են քրիստոնեաների թաղերը։

Այսօր գեն.-հիւպատոսարանից Բաղէշէմալ մարդիկ ուղարկվեցին ֆէդայիների յօշոտած երկու զինւորների և մի կոզակի դիակները թաղելու համար։

Գեներալ-հիւպատոսը նախ քան ամեն տեսակ բանակցութիւնների դիմելը՝ հիւպատոսարան եկած նահանգապետից, քարգուզարից և գլխաւոր մոլլայից պահանջեց զինաթափութիւն, որպէսզի փողոցներում և տների տանիքների վրա ոչ մի զինված մարդ չը մնայ։

Քաղաքում յայտարարութիւն է կպցված զէնքերը անյապաղ նահանգապետին յանձնելու մասին։

Աջիչայի ուղեկալին մօտեցաւ 5-րդ հրացանաձիգ վաշտը թնդանօթներով և հարիւր կօզակներով, որ երեք օրում Ջուլֆայից անցաւ Եամի լեռնանցքը։

Մեր զօրամասի կորուստները՝ թէ սպանված, վիրաւորված և անյայտ՝ հարիւրի է հասնում։

—

Պետերբուրգ.—Պաշտօնական։ Ի հերքումն Րէյտէրի դեկտ. 12-ի հեռագրի, որ հաղորդել էր Թաւրիզի փոխ-նահանգապետի յայտարարութիւնը, թէ իբր ռուսաց զօրքերը Թաւրիզում առաջ են բերել կանանց և երեխաների կոտորած, արտաքին գործերի մինիստրութեան մէջ ստացվեց այսօր հետևեալ հեռագիրը Թաւրիզի ռուսաց գեներալ-հիւպատոսից. «Բողոքում եմ մեր զօրքերի վրա բարդված զազիր զրպարտութեան դէմ, զօրքերի՝ որոնք մարդասիրաբար են վերաբերվում դէպի խաղաղ ազգաբնակութիւնը, չը նայած ֆէդայիների մեր վիրաւորների վրա գործ դրած գազանութիւններին և դիակները ծաղրի առարկայ դարձնելուն։ Եթէ եղել են անմեղների կորստեան եզակի դէպքեր, այդ էլ տեղի է ունեցել մեր բանակին մօտ գտնվող տների ռմբակոծութեան ժամանակ, որտեղից հրացան էր պարպվում մեր զօրքերի վրա։ Տներից դուրս բերված երեխաներին, կանանց և տղամարդկանց՝ զօրամասի հրամանատարը ապաստան տուեց Բաղէ-շէմալի արուարձանում, որտեղից իմ պատուէրով և խաղաղ բնակիչների օգնութեամբ՝ մեր զինուորների պաշտպանութեան ներքոյ փոխադրեցին քաղաք։ Ընդ սմին դաւաճանօրէն սպանվեց մեր օֆիցեր իշխան Վախվախօվը, որ կատարում էր յիշեալ յանձնարարութիւնը»։

—

Ջուլֆա.—Եկաւ Դերբենտեան գունդը ճանապարհի պաշտպանութեան համար։ Թաւրիզ են մտնում վեցերորդ ու եօթերորդ հրացանաձիգ գնդերը, 300 կօզակ, երկու լեռնային բատարեա։

—

Թէհրան.—(Ուշացած՝ Պարսկաստանի հետ հեռագիրը փչանալու պատճառով). Պետական խնամակալի և ազգաբնակութեան բոլոր դասակարգերի ներկայացուցիչների ժողովում արտաքին գործերի մինիստրը մանրամասնեց մէջլիսի օպպօզիցիօն գործունէութեան վրա, որ խոչընդոտ է հանդիսանում կառավարութեան բովանդակ գործունէութեանը ներքին ու արտաքին քաղաքականութեան շրջանում, և առաջարկեց արձակել պարլամենտի ներկայ նստաշրջանը։ Առաջարկութիւնը ընդունվեց առանց առարկութեան։ Պետական խնամակալը մէջլիսի նախագահին հրաման ուղարկեց արձակման մասին։ Պարլամենտի շինութիւնը շրջապատված է ժանդարմներով. մուտքը փակ է։ Բազարները բացվում են ոստիկանութեան հսկողութեամբ։ Կարգ ու կանոնը չէ խախտվում։

—

Թէհրան.—Հեռագիրը սկսեց գործել Թաւրիզի և Ռուսաստանի միջև. փորձեր եղան միտինգներ գումարել և փակել կրպակները, սակայն կարգուկանոնը արագութեամբ վերահաստատվեց։

Դեմոկրատները շարունակում են խնդրիչներ լարել կառավարութեան դէմ։ Շէյխ Իբրահիմ-Զէնջանին, որ մասնակցեց պարլամենտական վերջին մասնաժողովին, դուրս հանվեց դեմոկրատների կուսակցութեան բիւրոյից։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱԶԳԱՅՆԱԿԱՆ ՍՆԱՆԿՈՒԹԻՒՆ

I

Ժամանակակից մեր հասարակական կեանքը բազմակողմանի իր արտայայտութեամբ, առօրեայ իր երևոյթներով այնքան է անգոյն, խճճված և անմխիթար, որ ստիպողական պահանջ է զգացվում ուսումնասիրելու նրան, որոշելու և սիստեմի բերելու նրա մէջ թափառող խոշոր հարցերը, ձև, կերպարանք տալու նրանց և սահմանելու մի նոր դարաշրջան այդ լճացած, ընկած կեանքը մաքրելու և վերակենդանելու համար։

Դառն է եղել մեր կեանքն անցեալում. այժմ էլ նա նոյնպէս դառն է և խաւար, եթէ ակնարկենք նրա մէջ տեղի ունեցող ծանր երևոյթները և կանգ առնենք նրանց վրա։ Այո, չենք գտնի ոչինչ, որ ուրախացնի, ոգևորի կամ յոյս տայ մեզ. ամեն ինչ լուծվել է մամոնական ներկայ դարի բիրտ հասկացողութիւնների և սովորութիւնների մէջ։

Չը կայ հասարակական բնազդ, չը կայ անդրդուելի կամքի անհատական ոյժ, չը կան գաղափարների համար զոհվող աննահանջ զինուորներ, չը կայ գիտակցութիւն, համայն, հրապոյր մեր ճահճային հասարակական և փոքրոգի ընկերական կեանքի մէջ։ Ամեն ինչ սառեցել է, պլաստերվել և ընկել։

Կուսակցութեան դաշտերում լոկ անսահման բնազդներով առաջնորդվող ժողովուրդները այնքան ուժգին, այնքան խանդավառ երկրպագուներ չեն եղել կուռքերին, որքան ներկայ դարիս մամոնական զգացմունքները վերապրած և մարդկային կեանքի գնի հասկացողութեանը հասած մարդկութիւնը—փողին։ Այդքան պղծված, այդքան այլանդակված է գեղեցիկ կեանքի մեծ իմաստը։

Եւ մեր կեանքն էլ, համամարդկային կեանքի մի օղակը լինելով, աւելի քան ժանգոտվել է, այլվել-փտել ու քիչ է մնացել, կարծես, որ նա կտրվի, ընկնի և միանայ միւսներին։ Ծանր է երևակայել այդ ուրուականը մեր առաջ, որովհետև դա հաւասար կը լինէր մեր վերջին մեծ պարտութեան ժողովուրդների ազգայնական կեանքի կռւում։ Ամեն ինչ ունեցել ենք և բոլորը տարվելուց յետոյ կեանքի ծովում մնացել ենք անղեկ, անլաստեր, ինչպէս մի կտոր տաշեղ՝ զարնվելիս այս ու այն ափին։

Սակայն մեր կեանքի այս խաւար միջավայրում, երբ ակնարկում ենք մեր շուրջը, մենք տեսնում ենք, որ ամենից առաջ ունենք մամուլ, որի կոչումը պէտք է լինի ոտքի կանգնեցնել ընկած ժողովուրդը, թելադրել նրան կեանքի ուղիղ ճանապարհը և կրթել նրա ազգային և քաղաքացիական միտքը։

Մենք ունենք մտածող, լուսամիտ դասակարգ, որին անուանում են ինտելիգենցիա, և որի բարոյական պարտքը պէտք է լինի արձագանք տալ հասարակական ձայնին, առաջ քաշել ժողովրդի յետ մնացած տարրերին, հարթել թոյլերի և անզօրների կեանքի քարքարոտ ուղին և ուժեղ նեցուկ լինել նրանց համար։

Մենք ունենք ազգային բարերարներ, որոնք երբեմն խոշոր գումարներ են նուիրում ազգի ցաւերի և կարիքների համար. մեր ազգն ունի երկսեռ ուսանողութիւն, որը ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ ազգի ապագայ դիպլօմաւոր ինտելիգենցիան։ Վերջապէս մենք ունենք դաւանանքի կարապետներ—կրօնական դաս— և կարիքի ու տառապանքի մէջ քայքայվող բանւորական և գիւղացիական խաւեր մասսա, որի կեանքի պայմանները պէտք է բարելաւէ ու դիւրացնէ ազգի մտածող և ապահով տարրը։

Ահա մեր ունեցած հասարակական կեանքի այն շերտաւորումները, որոնց գումարումից ստացվում է մեր ազգութեան պատկերը։

Բայց ինչ է ներկայացնում յիշածս շերտաւորումներից իւրաքանչիւրը։ Կարելի է մէկով մխիթարվել. կայ լուսատու, մի փայլուն աստղ մեր կեանքի մառախլապատ հօրիզօնում. կայ գաղափարական մի ուժեղ, մի լայն հոսանք, որ հաւաքէ իր մէջ ազգի անկատար մնացած իղձերն ու աւանդները և տանէ նրանց «Աւետեաց աշխարհը»։

Չը կայ ոչինչ։ Ազգայնական լրիւ սնանկութիւն է. ժամանակակից կեանքի խարխլութիւնն ու ապականութիւնն է տիրում մեր մէջ և մեր շուրջը։

Եւ մենք, որ ունեցել ենք գեղեցիկ անցեալ և՝ համեմատական չափով՝ նախանձելի իրականութիւն, այժմ ընտելացել ենք ամեն մի ստորութեան և մոլութեան։

Վահ. Մամիկոնեան

Մոսկվա

Ֆ. Ի. ՐՕԴԻՉԵՎԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Պետական Դումայի հանրածանօթ անդամ Ֆ. Ի. Րօդիչեվի Թիֆլիսում դասախօսութիւն կարդալու հարցը կարելի է վերջնականապէս որոշված համարել։

Դասախօսութիւնները կարդացվելու են Արտիստական Թատրոնի հանդիսային դահլիճում երեքշաբթի, դեկտ. 20-ին, և հինգշաբթի, դեկտ. 22-ին, երեկ. ժամը $8^1/_2$-ին։ Առաջին դասախօսութեան նիւթն է «Գիւղացիների ազատագրութիւնը», իսկ երկրորդինը՝ «Ա. Ի. Հէրցէնը և նրա աշխատասիրութիւնները»։

Ժողովրդականութիւն վայելող պատգամաւորի, այս ռուս Միրաբօյի դասախօսութիւններ կարդալու լուրը շարժեց Թիֆլիսի ամբողջ ինտելիգենցիային, հասարակութեանը և այն բոլորին, որոնք ամեն օր կարդում են նրա ջերմ, կրակոտ ճառերը, իրաւունքի և արդարութեան այս մարտնչողի, ի պաշտպանութիւն այն բոլոր ազգութիւնների շահերի, որոնք բնակվում են Ռուսաստանում։

Ֆ. Ի. Րօդիչևի Թիֆլիս ժամանումը ներկայանում է խոշոր երևոյթ մեր հասարակական կեանքում, իսկ նրա դասախօսութիւնները կազմում են ամենակենդանի ջերմ հետաքրքրութիւն։

Այն բոլոր քաղաքները, ուր այցելել է Րօդիչևը, նրա դասախօսութիւնները առաջ են բերել հիացմունք, դառնալով օվացիաների առարկայ։

Դասախօսութիւնների համար տոմսակ կարելի է ձեռք բերել այսօրվանից Արտիստական Թատրոնի շինութեան մէջ, առաւ. ժամը 10—2-ը և երեկ. ժամը 5—9-ը։

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Դուշէթը բարեկարգելու ջանքեր

Դուշէթ, 6 դեկտեմբերի

«Մշակում» (№ 267, «Տեղեկ. գաւառից» բաժնում) մենք անցեալ անգամ գրել էինք, որ Գուլաշաուրի կամուրջը փչացած է, անցնել կարելի չէ լինում, ժողովուրդը շատ է նեղանում, բայց ուշադրութիւն դարձնող ոչ ոք չը կայ։ Ինչ վերաբերում է մեր քաղաքի բարեկարգութեան, պէտք է ուրախանալ, որ նոր քաղաքագլուխ Ի. Ե. Ալլահվերդեան առանձին ուշադրութիւն է դարձնում քաղաքի մաքրութեան վրա, այլև արդէն սկսել է ծառեր տնկել տալ քաղաքային զբօսարան-պարտէզ շինելու, որին մեծ կարիք է զգացվում։ Բացի դրանից ծրագիր է կազմվում քաղաքը լուսաւորել գիշերները էլեկտրական լոյսով։ Եթէ նոր քաղաքագլխի այս և ուրիշ ծրագիրները իրագործվեն, այն ժամանակ կարելի է ասել, որ իրաւ մեծ բարիք արված կը լինի մեր քնած քաղաքի համար։

Գր. Ապրիկեան

—

Տանուտէրի ընտրութեան հարցը

Ծօճկան (Բօրչալուի գաւ.), 4 դեկտ.

Մօտենում է ժամանակը տեղիս հասարակութեան շինական տանուտէրի ընտրութեան, որի այսքան ուշանալու միակ պատճառը նոր հաշտարար միջնորդի նշանակվելն և պաշտօն ստանձնելն է, որին սպասում ենք։ Արդեօք ժողովուրդը ում ունի աչքի առաջ, առ այժմ ինձ մնում է մութ և անյայտ։ Հասարակութիւնը թող աչքերը բաց պահէ, անէ արդարացի ընտրութիւն, ընտրէ բարեխիղճ, ժողովրդի ցաւերին ու սրտին մօտ անձնաւորութիւն։

Խիստ ցանկալի է, որ մեր հասարակութեան ամեն մի անհատ, բարձր դասելով իր հասարակական օգուտները, դըպրոցն ու եկեղեցին, առաջիկայ ընտրութեան ժամանակ վերաբերվի անաչառ ու ընտրէ մի այնպիսի անձնաւորութիւն, որի պաշտօնավարութեան օրով, հասարակութիւնը լինի իր նորմալ դրութեան մէջ, տեղիս ծխական դպրոցը կանգնի իր բարձրութեան վրա, նորոգվի՝ նորոգման կարօտ ս. Աստուածածին եկեղեցին, անթիւ աղբիւրներ բերվեն գիւղը, հասարակական շտեմարաններ հիմնվեն, որոնք սովի ճիրաններից շատ շատերին կազատեն։

Ուրեմն պէտք է թողնել կողմնապահութիւնը, բարեկամութիւնը և թայֆայականութիւնը և ընտրել տանուտէր, որ բարձր կանգնած լինի իր կոչմանը և լինի տանուտէր բառիս բուն նշանակութեամբ։

Կայծոն Շքեղեանց

—

Կաւարտ գիւղի դպրոցը

Կաւարտ (Ղափանի շրջ.), 3 դեկտ.

Մի քանի տասնեակ տարիներ առաջ, մէկ յոյն, Կունդուրօվ ազգանունով, Կաւարտ գիւղից մի կտոր հանքային հող է ձեռք բերում։

Այնուհետև սկսում է շահագործել, ունենալով իրան աջակից տեղացիներին։ Երկար ու ձիգ տարիներ ժողովուրդը աշխատելով նրա ստորերկրեայ պղնձեայ հանքերում, բնականաբար աւելի է մտերմանում ու աւելի համակրանք ձեռք բերում։ Անչափ մտերմութիւնը՝ հասարակութեան այն վստահութիւնն է տալիս, որ 1908 թ. խնդրում են հանքատէրեր Եօրիկ և Ապօստօլ Կունդուրօվներին՝ իրանց համար դպրոց կառուցանելու։

Յայտնի հանքագործները, ի նկատի ունենալով հասարակութեան երկար տարիների հաւատարիմ ծառայութիւնը և նրանց միջոցով ձեռք բերած աջողութիւնը, ձեռնարկում են ներկայիս իրականացած ամեն մի յարմարութեամբ հօյակապ շինութեանը։

Սակայն, դժբաղդաբար, երկուսն էլ մինչև շինութեան վերջանալը անսպասելի մահով վախճանվում են։

Հանգուցեալների մահվամբ այնուամենայնիւ գործը կանգ չէ առնում, այլ նրանց որդիքը՝ Իօանն և Աքիլէս՝ աւելի առաջ են գնում իրանց բարեգործութեամբ։ Դըպրոցի թերութիւնը լրացնելուց բացի, յատկացնում են՝ ապահովութեան համար ընդ միշտ տարեկան 600 ր. ուսուցչի ռոճիկ։ Ի յիշատակ իրանց հանգուցեալ ծնողների նուիրում են տեղիս եկեղեցուն միանուագ 100 ր., Թիֆլիսում պատրաստել են տալիս աշակերտական նստարաններ, ուսուցչի սենեակի կահ-կարասիքը, և վերջոյս ենք, որ դպրոցի անհրաժեշտ բոլոր պիտոյքներն էլ կը հասցնեն։

Ի նկատի ունենալով բարեգործների անմոռանալի երախտիքը՝ մանկավարժական ժողովը, միացած՝ հասարակութեան հետ, որոշում կայացրեց հոգեհանգստով հանգուցեալների անունը իւրաքանչիւր տարի յաւերժացնել սերունդէ սերունդ։

Այդ մասին հեռագրով յայտնվեց բարեգործներին, որոնք մեծ ուրախութեամբ շնորհաւորում են դպրոցի բացվելը, աւելի մեծ նպաստներ խոստանալով։

Նոյեմբերի սկիզբներին նոյն նպատակով տեղի ունեցաւ դպրոցի բացման հանդէսը և հոգեհանգիստը։

Հանդէսը կատարվեց ներկայութեամբ շրջանիս հանքերի սեփականատէրերի, բարձրաստիճան ծառայողների, բժիշկ Խաչատրեանի, պրիստաւի, Կունդուրօվների գործերի կառավարիչ Վահանեանցի, ինժէներների, աշակերտ-աշակերտուհիների և խուռն բազմութեան։

Հոգեհանգստից յետոյ մի համառօտ ճառով ուսուցիչը պատկերացրեց ուսման նշանակութիւնը և Կունդուրօվների անմոռանալի բարեգործութիւնները, որից յետոյ տեղի ունեցաւ երգեցողութիւն և պարահացկերոյթ։

Ճաշի ժամանակ Ի. Տիմօֆէեվիչի խընդրքի համաձայն ժողովվեց յօգուտ աղքատ աշակերտների 50 ր., իսկ ֆրանսիացի հանքագործների դիրեկտոր Ռօբէն նուիրեց դպրոցին միանուագ 100 ր., խոստանալով մշտական իր օգնութիւնը հասցնելու։

Մեսրոպ Աւչեան

—

Հրդեհ

Ջիմրայ (Ամու-Դարիայի շրջ.), 24 ն.

Երէկ ցերեկվայ մօտ ժամը 12-ին տեղիս հիւանդանոցի մօտ գտնվող մի ռուս անտառապահի սենեակում վառարանից հրդեհ ծագեց։ Հարայ-հրոցի վրա՝ շրջակայքից հաւաքվեցին մեծ քանակութեամբ մարդիկ, որոնց աջողվեց հրդեհի թափը չէզոքացնել, որպէսզի նա հարևան տներին չանցնէր։ Հրդեհի վայրը ժամանեց Ջիմրայի քաղաքապետը, որը կարգադրութիւններ էր անում անձամբ։

Ներկայումս եղանակները սկսել են սաստիկ ցրտել։ Ջիմրայի միջով հոսող առուն արդէն սառել է։ Ամու-Դարիան էլ շատ կարելի է սառած լինի։ Փոստը դժուարութեամբ ենք ստանում։

Ա. Տէր-Գրիգորեան

—

Աղաբաբեան դպրոցի հոգաբ. ընտրութիւնը

Աստրախան, 30 նոյեմբերի

Կիրակի օրը, նոյեմբերի 27-ին, Աստրախանի հայոց թեմական դպրոցի դահլիճում կայացաւ ծխ. ընդհանուր ժողով Աղաբաբեան դպրոցի համար նոր հոգաբարձական կազմ ընտրելու համար։ Ժողովը բաց անելով հոգաբարձութեան նախագահ Յովհ. Սերգէյեանը՝ առաջարկեց ընտրել նախագահ։ Ժողովի նախագահ ընտրվեց Կար. Սօբօլեանը։

Այնուհետև Աղաբաբեան դպրոցի տեսուչ՝ Յով. Փարեմուզեանը կարդաց դպրոցի տարեկան համառօտ տեղեկագիրը ի գիտութիւն ժողովականների, որից յետոյ անցան ընտրութեան։ Թերթիկներով առաջարկվածներից շատերը հրաժարվելով՝ քուէարկութեան դրվեցին 10-ից աւելի թեկնածուներ, որոնցից ձայների մեծամասնութիւն ստացան և ընտրվեցին համարեա թէ հին կազմի անդամները, այն է՝ Յովհ. Սերգէյեան, Ա. Աւագեան, Կար. Ալաճալեան, Ղևոնդ Մամաջանեան և Խաչ. Տէր-Սիմէօնեան, անձնափոխանորդ՝ Ալ. Թաւրիզեան։

Ժողովի վերջում Ս. ք. Ասլանեանը առաջարկեց ժողովականներին տօնել հանդիսաւոր կերպով Աղաբաբեան դպրոցի 100-ամեայ յօբելեանը, որը լրացել է երկու տարի առաջ, ի նկատի ունենալով այդ դպրոցի խաղացած դերը թէ Աստրախանի մտաւոր հայ կեանքում և թէ ընդհանրապէս նրա պատմական նշանակութիւնը, և այդ առիթով առաջարկեց ընտրել մի յատուկ մասնաժողով, որը դպրոցի հոգաբարձութեան հետ կազմակերպէ այդ յօբելեանը։ Գ. ք. Մկրտումեանը, միանալով այդ առաջարկութեանը, աւելացրեց իր կողմից, որ անհրաժեշտ է գրել նաև թէ այդ դըպրոցի 100-ամեայ և թէ Աստրախանի հայ գաղութի պատմութիւնները։

Ժողովականները մեծ համակրութեամբ ընդունելով այդ առաջարկութիւնները՝ ընտրեցին այդ առիթով մի յօբելեանական մասնաժողով հետևեալ անձնաւորութիւններից՝ Գ. ք. Մկրտումեան, Ս. ք. Ասլանեան, Գ. ք. Քարաշեան, Կար. Սօբօլեան, Արշակ Լևխանեան, բժ. Կապրինցեան, Նիկ. Աւագեան և Գ. Սուլթանեան, որոնց և յանձնարարեցին դպրոցի նորընտիր հոգաբարձութեան հետ միասին կազմակերպել թէ յօբելեանը և թէ խորհրդակցել պատմութիւնները գրել տալու մասին։

Ժողովը բաւական բազմամարդ էր։

Ս. ք. Ասլանեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

✦ Էջմիածնից վերադարձան կաթողիկոսական բոլոր բողոքող պատգամաւորները։

✦ Այսօր Թիֆլիսում, կանանց բարձր դասընթացքների շինութեան մէջ, կը բացվի բժիշկների համագումարը։ Զեկուցում կը կարդան համագումարի նախագահ Ձէխնէրը և երկու բժիշկ։

✦ Կովկասի Փոխարքան խնդրատուներին ընդունում է հինգշաբթի օրերը ցեր. ժ. $2^1/_2$-ին, իսկ պաշտօնեաներին՝ շաբաթ օրերը։

✦ Կովկասի Փոխարքայի օգնական սենատոր Վատացիի միջնորդութեան համաձայն, կովկասեան պտղաբուծութեան ընկերութեանը նպաստ է տրված Պետական գանձատնից 1,800 ր.։

✦ Թիֆլիսի քաղաքային դումայի նոր կազմը բաղկացած է՝ 45 հայերից, 14 ռուսներից, 12 վրացիներից, 2 գերմանացիներից, 1 լեհացուց, 1 մահմէդականից. ընդամենը 75 հոգի. 22 թեկնածուներից 9-ը հայեր են, 4 ռուսներ, 7 վրացի, 1 գերմանացի, 1 մահմէդական։ Ուրեմն հայերի ընդհանուր թիւն է 54, ռուսներինը 18, վրացիներինը 19, գերմանացիներինը 3, 1 լեհ և 2 մահմէդական։ Պէտք է ի նկատի ունենալ, որ այս ընտրութիւններին հայերը մեծ ծաւալով զիջեցին վրացիներին, որոնք այս անգամ ունեն համարեա եռապատիկ ներկայացուցիչներ քաղաքային դումայում։

✦ Ինչպէս յայտնի է, դեկտ. 27-ին Պետերբուրգում կայանալու է հին լեզուներ աւանդողների համառուսական համագումարը։ Այդ համագումարին կովկասեան ուսումնարանական շրջանի կողմից ուղարկվում են Լօպատինսկին և գիմնազիայի դասատու Դրբօզլաւը։

✦ Թոքախտի դէմ Մաքսառ Կովկասեան Ընկերութեան նախագահուհու նախաձեռնութեամբ կազմակերպվել է մի խմբակ տիկիններից և օրիորդներից, որոնք նպատակ են դրել իրանց պատրաստել ծաղիկներ «Սպիտակ ծաղկի տօնի» համար, որ տեղի կունենայ 1912 թ. ապրիլի 20-ին։ Ով ցանկանում է միանալ այդ խմբակին, թող բարեհաճի դիմել չորեքշաբթի և շաբաթ օրերը, ցերեկվայ ժամը 12—3-ը, տ. Ե. Ի. Օզերօվային (Սապեօրնայա և Եւանգուլօվսկայա փող. անկիւն, սեփ. տ.), որը սիրալիր յանձն է առել սովորեցնել ծաղիկներ շինելը և տալ բոլոր տեղեկութիւններն այդ գործի առիթով։

✦ Ժողովրդական Տան հայկական սեկցիան ի պատիւ դերասանուհի Զաբէլի բեմական գործունէութեան 30-ամեակի կազմակերպում է դեկտ. 17-ին մի յօբելեանական ներկայացում տ. Զաբէլի մասնակցութեամբ։

✦ Թիֆլիսի նահանգապետը առաջարկեց քաղաքագլխին հաղորդել իրան, թէ որքան գումար է տրված Դումայի որոշումների համաձայն քաղաքային ծառայողներին։

✦ Թիֆլիսում կառուցվող երեխաների հիւանդանոցի տարեկան նպաստը որոշված է 45,000 ր.։

✦ Թիֆլիսի հացթուխները բողոքել են նահանգապետին, որ քաղաքային վարչութիւնը չէ քննում իրանց միջնորդութիւնը՝ վերաքննելու հացի սակագինը, որովհետև ներկայ գներով իրանց համար շահաւէտ չէ հացը վաճառել։

✦ Քաղաքային մասնաժողովի հաշւով հոգեկան հիւանդների համար կառուցվելի հիւանդանոցը ծախք է պահանջում ընդամենը 120,000 րուբլի։

✦ Կիրակի, դեկտ. 18-ին, բօրսայի դահլիճում դրամատիք դերասան Մ. Թաշճեան կը ներկայացնէ «Կըաթ-Կըռթ» վօդ. 1 գործ։ Ներկայացումից յետոյ՝ ասիական և եւրօպական պարեր։ Նուագելու են մանդօլինիստների և սազանդարների խմբերը։

✦ Մեզ խնդրում են տպել հետևեալը. «Հալաբարի մանկական ձրի ճաշարանը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետևեալ նուէրները. Օ. Ասիեվայից 7 ր., Մ. Թ.-ից 5 ր., Միլի և Վիտօչկա Դօլուխանեաններից 5 ր., Ե. Պետրօպավլօվսկայայից, Մ. Մամացեվայից, Ե. Գուբանօվից, Ե. Պօլիտաեվից, Սագոնիլօվից մի-մի րուբլի, և ոստիկանական գործակալից 8 ֆունտ ոչխարի միս։

✦ Թիֆլիսի նահանգապետը թոյլատրել է Խ. Վարդանեանին հրատարակել մի օրաթերթ ռուսերէն՝ «Новая Копейка» անունով։

✦ Սև-Քար գիւղից մեզ գրում են. «Գիւղիս եկ.-ծխ. երկսեռ դպրոցի III և IV դասարանների աշակերտները, միացած իրանց ուսուցչի հետ, նուիրել են դպրոցին Գր. Վարդանեանի կազմած մեծադիր «Պատմական Հայաստան և հարևան երկիրները» (ստարած) քարտէզը»։

ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԻ ԹԵՐԹԵՐԻՑ

✦ Ռուս վարդապետի*) ճառից՝ նրա եպիսկոպոսանալու օրը.—Հոգիս յուզվում է, երբ յիշում եմ եպիսկոպոսական աստիճանի բարձրութիւնը, դժուարութիւնն ու պատասխանատուութիւնը, գիտենալով որ սա առաքելական պաշտօն է։ Գիտեմ որ եպիսկոպոսանալ, նշանակում է՝ ապրել ոչ իմ կեանքով, այլ իմ հօտի. ցաւել, աւենելով նրա հիւանդութիւնը՝ միայն այն նպատակով, որ կարողանամ փրկել նրան, հարկաւոր ժամանակը մեռնել՝ նրան փրկելու համար։ Դըժուար բան է՝ լինել եպիսկոպոս և պաշտպանել ճշմարտութիւնն ու խաղաղութիւնը, դատաստանն ու ողորմածութիւնը, գործել հոգևոր ասպարէզում և լինել վարչական մարդ։

Եպիսկոպոսը պէտք է լինի իդէալիստ, իր գործունէութեան հիմքը պէտք է լինի աղօթքն ու սէրը. պէտք է լինի պարզ, մատչելի, անկեղծ, բարեացակամ, համեստ, ողորմած. պէտք է հոգեպէս տարրալուծվի իր հօտի հետ և ապրի նրա ցաւովն ու ուրախութիւնով։ Նա պէտք է պահի իրան այնպէս, որ վախենան նրա արդար բարկութիւնից, որ նրա ցուցումներին լսեն ամենքը առանց դիմադրութեան։ Սակայն ոչինչ օգուտ չը կայ այն բանում, որ եպիսկոպոսին ստորադրվեն միայն երկիւղից, բայց ոչ՝ խղճով, լոկ արտաքուստ կատարելով նրա պահանջները, իսկ սրտի խորքում կատաղեն նրա դէմ։ Դժուար բան է՝ հաշտեցնել միմեանց հետ ճշմարտութիւնն ու ողորմածութիւնը, հեզութիւնն ու խստութիւնը, խոնարհութիւնն ու հեղինակաւորութիւնը։

✦ Եկեղեցականութիւնը Վրաստանում.—Նոյեմբերի 23-ին, Պետերբուրգի միտրօպոլիտ Անտօնիի նախագահութեամբ և մասնակցութեամբ օբէր-պրոկուրոր Վ. Կ. Սաբլէրի, կայացաւ սինօդի հերթական նիստը, որտեղ ներկայ էր և Վրաստանի էկզարխ Իննօկէնտին, իբրև զեկուցող։

Հարցը նրանումն էր, թէ քահանաներին պէտք է ընտրել թէ նշանակել։ Ընտրութեանը հակառակ է եղել,—ինչպէս զեկուցել է ներկայ էկզարխը,—նոյն իսկ նախկին էկզարխ Նիկօնը, որ, իր ժամանակին ասել է՝ «թող ընտրեն, և կը տեսնեն թէ ինչքան անկայուն է ընտրական սկզբունքը վրացի ժողովրդի մտաւոր ու բարոյական

*) Ամբրօսիօսի։

մը վճռված, որի մէջ նա դատվում էր 1905-ի յեղափոխութեան ժամանակաշրջանում։

[illegible]

տեղերում քահանաները կը կարգվեն՝ նշանակվի։ Ե. Ք. Ն.

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

—

Արտիստական Թատրոնում

Պոլտավցեվի օպերետային խումբը խիկայէս աշխատում է համարեա ամեն օր նոր ներկայացումներ տալ։

Դեկտեմբ. 13-ին խումբը Արտիստական Թատրոնում խաղաց «Գեղեցիկ Րիզէտա» 2 գործ. օպերետան, հեղ. Լէօ Ֆալլի, ռուսական բնագիրը՝ Բ. Զայկովսկիի։

Օպերետան ունի նախաբան, որ ցոյց է տալիս պիէսի բովանդակութիւնը։ Գործողութիւնը կատարվում է Բուրգունդիայում XV դարում։ Թագաւոր Պեօտր I սիրահարվում է գեղեցիկ ու անմեղ հովուհի Րիզէտայի վրա, սակայն վերջը երկու սիրեցեալ էակները բաժանվում են միմեանցից. Թագաւորը՝ պալատական միջավայրի ազդեցութեան տակ, իսկ Րիզէտան բաղխվում է այն հասկացողութեան, թէ Թագաւորը անկարող է սիրել մի հասարակ հովիւ աղջկայ և որ իր սիրոյ էակին պէտք է որոնէ իր շրջանում։

Երաժշտական մասը ունի նոյնպէս գեղեցիկ կտորներ և ազատ է շաբլոն ազդեցութիւնից։

Երգչուհի Զլատովան և Միրաևը շատ աջող կատարեցին Րիզէտայի և Պեօտր I-ի դերերը։ Զլատովան իր պարզահնչիւն սոպրանոյով կարևոր ույժ է խմբի մէջ։ Լաւ էին սովորականի նման Բարասովը և Լէնսկայա-Կլավդինան։

Իր բնական տաղանդի շնորհիւ մեծ զուարճութիւն պատճառեց կոմիկ Րաֆալսկին։

Այսօր առաջին անգամ կը տրվի «Մօննա-Վաննա» նոր օպերետան։ Ե.

ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

—

Հին-Նախիջեան, 7 դեկտեմբերի

Նոր նշանակված գաւառապետ՝ պօդպօլկօվնիկ Զէնչենկօյի նախաձեռնութեամբ՝ յօգուտ տեղիս հայուհիների գորգագործական դպրոցի՝ տուած ներկայացում-երեկոյթից ստացվեց 205 ր. օգուտ։

Տեղական լեզուներով կազմված երեկոյթը սպասվածից աւելի գրաւիչ էր։

«Արեան ուխտարան» պիէսան անցաւ աջող և սահուն։ Տիկ. Վ. Պարզեան կարդաց և երգեց Թօմաս Գուտից «Կարող կինը» և «Երազը» վրացերէն լեզուով, որով մուտք գործեց տեղիս բեմը և այդ լեզուն։

Օրիորդ Կ. Պարզեան երգեց «Նազէի օրօրը» և մի շարք թուրքերէն ու վրացերէն երգեր։ Գիտակ

—

Նուխի, 5 դեկտեմբերի

Ամսիս 3-ին ծխ. դպրոցի դահլիճում տեղիս սիրողները, ղեկավարութեամբ դերասան Շահէնի, խաղացին «Փուչ ղաւակ» դրաման 5 գործ. հեղ. Ղարաջեանի։

Խաղը անցաւ շատ թոյլ, որովհետև դերակատարները իրանց դերերը լաւ չէին սովորել։ Ա. Մ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

(Հեռագրով)

Թիֆլիսի երկաթ. կայար., 14 դեկտ.

Կարդացի «Հօրիզօնի» մէջ մի սուտ լուր այն բողոքագրի մասին, որ մատուցել էին փոքրամասնութեան պատկանող պատգամաւորները համազգային ժողովին։

Խնդրում եմ հրատարակել, որ պատճառաբանված բողոքագիրը ոչ միայն կարդացված է ժողովում, այլ և մուծված է արձանագրութեան մէջ։ Այդ մասին «Հօրիզօնը» կարող է տեղեկանալ պատգամաւորներ եղբարք Խատիսեաններից։

Պատգամաւոր՝ Ենգիբարեան

—

Թիֆլիս, 7 դեկտեմբերի

Լևոն Մելիք-Նուբարեանը «Մշակի» № 264-ում պատասխանելով «Մշակի» № 236-ում Սղնախից N. N. ստորագրութեամբ գրված թղթակցութեանը՝ ի միջի այլոց հաւցէիս ուղղում է հետևեալ խօսքերը. «N. N. յայտնում է, որ այս տարի օր. Ն.

[illegible]

միենոյն ժամանակ աւելացնելով որ եթէ Լևոն Մելիք-Նուբարեանը հրաժարվի այդ ծախսերից, ինքը յանձն էր առնում այդ նպատակի համար իր վրա առնել մինչև 300 ր. ծախսը։

Թէ ինչու մայրս առաջարկեց դիմել Լ. Մելիք-Նուբարեանին, պատճառը հետևեալն էր. Լ. Մելիք-Նուբարեանը իր ծախսով անց էր կացրել վանքի բակում մի ջրանցք, որի ծորակի առաջ շինել էր տուել մի աւազան։ Մի ինչ-որ պարոն շինել էր տուել այդ աւազանի շուրջը երկաթէ ցանկ։ Լևոն Մելիք-Նուբարեանը նեղացած այդ բանից՝ յիշեալ պարոնին վերադարձրել էր արած ծախսերը, ասելով ժէ՝ «ես չեմ թողլ տայ, որ շինածիս վրա ուրիշները ծախսեր անեն»։ Օր. Ն. Սերեբրեակեան

ՊՐՕՖ. Ա. ՀԱՌՆԱԿԻ ԿԱՐԾԻՔԸ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ ՄԱՍԻՆ

—

Ի նկատի ունենալով, որ Էջմիածնի այժմեան վարիչներն ու նրանց օրգան «Հօրիզօնը» ամեն ներելի ու աններելի միջոցների դիմեցին, հաչակելով թէ Կարապետ եպիսկոպոսը յարված է բողոքականութեան, ես իբրև «Մշակ» լրագրի աշխատակից և Կարապետ սրբազանի աշակերտ՝ դիմեցի նրա հռչակաւոր ուսուցչապետ պրօֆ. Ա. Հառնակին մի նամակով, որի մէջ խնդրում էի յայտնել իր կարծիքը ընդհանրապէս Կարապետ եպիսկոպոսի և մասնաւորապէս նրա «բողոքականութեանը յարված լինելու» մասին։ Բեռլինից մեծանուն գիտնականից ստացայ հետևեալ գրութիւնը նոյեմ. 9 (հոկտ. 27) թւակիր, որ նոյնութեամբ տալ «Մշակի» ընթերցողներին աւելորդ չեմ գտնում*)։

«Հոկտ. 24-ի (նոյեմ. 6-ի) ձեր պատուական նամակին պատիւ ունեմ նուաստօրէն պատասխանելու, որ փիլիս.-դօկտոր և աստուածաբանութեան լիցենցիատ Կարապետ եպիսկոպոս Տէր-Մկրտչեանը ստացել է Գերմանիայում աստուածաբանական մի կատարեալ գիտութիւն. այսինքն նա իւրացրել է ներածութիւն, մեկնաբանութիւն, եկեղեցական պատմութիւն և այլն, այն բոլոր գիտութիւնները, որոնք պահանջվում են մի գիտնական աստուածաբանից, ինչ դաւանութեան էլ նա պատկանէ։ Սակայն Կարապետ եպիսկոպոսն այս գիտութիւններն ոչ միայն իւրացրել է, այլ և իր աշխատութիւններով ցոյց տուել, որ նա այդ ամենը գերազանց հմտօրէն գործադրել գիտէ։ Թէ դաւանաբանական տեսակէտից նա ազդված է պրօտեստանտ աստուածաբանութիւնից, այդ մասին ես ոչինչ չը գիտեմ, և պէտք է կարծել, որ դա խիստ մի թիւրիմացութիւն է։ Որ դա յիրաւի թիւրիմացութիւն է, հաւանականութիւն է ստանում աւելի ևս նրանով, որ գերմանական պրօտեստանտները հետևում են գիտական աստուածաբանութեանը, իսկ Կարապետ եպիսկոպոսն էլ իր ուսումը ստացել է Գերմանիայում։ Բայց բոլոր դաւանութեանց շահերի տեսակէտից ես ցանկալի է, որ բոլոր հոգևորականները ծանօթ լինեն գիտական աստուածաբանութեանը ու իրանց սեփական եկեղեցու և աստուածաբանութեան համար գործադրեն, որին հետևում են Գերմանիայի, ինչպէս և Ամերիկայի ու Անգլիայի պրօտեստանտները։ Կաթողիկոսական գահի միւս թեկնածուներին ես չեմ ճանաչում, սակայն և չեմ կասկածում, որ Կարապետ եպիսկոպոսի ընտրութիւնը առանձնապէս աջող ու օրհնեալ ընտրութիւն պիտի լինի»։

Մեկնութիւններն աւելորդ են։ Ինձ թւում է, որ Կարապետ եպիսկոպոսի սակաւաթիւ հակառակորդներն առաքինութիւն կունենան կարմրելու, երբ կը տեսնեն, որ նրա արժանաւորութեան ու գիտական հմտութեան մասին վկայում է այնպիսի գիտական մեծութիւն, որպէսին պրօֆ. Հառնակն է, որ Եւրոպայում որպէս գիտական աստուածաբանութեան ներկայացուցիչ առաջինն է։ Հեռու Բեռլինում նստած, անծանօթ հայ իրականութեան մէջ հոսող կեղտին ու անազնւութեանը, այնու ամենայնիւ նա գուշակում է, թէ Կարապետ եպիսկոպոսի «պրօտեստանտիզմին յարված լինելը» յերիւրանք է ու մի ստոր զրպարտութիւն նրա ցածահոգի հակառակորդների։

*) Նամակի բնականը ուղարկում եմ «Մշակի» խմբագրութեանը։

[illegible]

ՕՐՎԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

[illegible]

ռացել են Թաւրիզի ռուս-պարսկական բանկի շինութիւնից, թողնելով այնտեղ 300,000 րուբլի։

✦ Եփրեմը զօրամասեր ուղարկեց էկս-շահ Մահմէդ-Ալիի և Սալար-ուդ-Դօվլէի դէմ, որոնք իրանց զօրամասերով դիմում են Թէհրանի վրա։

✦ Վերջին օրերս Թաւրիզում ռուսների հետ ընդհարվելիս սպանվել են 200 ֆէդայիներ։

✦ Արաբները շարունակում են խմբերով անձնատուր լինել իտալացիներին Տրիպօլիսում։

✦ Թիւրքական կուսակցութիւնների միջև տարաձայնութիւնը սուր կերպարանք է ստանում։ Դամասկոսում սպասվում է կոտորած։

✦ Չերնօգօրական սահմանում շարունակ յարձակումներ են տեղի ունենում թիւրք զինւորների վրա։ Դրութիւնը անհնարին է դառնում։

✦ Չինական դէպքերը պայթելու են նոր ույժով, որովհետև կողմերը համաձայնութեան չեկան։

✦ Կ. Պօլսում տեղեկութիւն է ստացվել, որ իտալացիները վերջին կռւում կորցրել են մեծ թւով մարդիկ, 2 թնդանօթ, 3 գնդակացիր։

✦ Ֆրանց-Յօվսէփ կայսրի տկարութիւնը սաստկանում է։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐ. ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾ.

13 դեկտեմբերի

ՍԵՈՒԼ։ Եկաւ Եապօնիայից գեներալ-նահանգապետ կոմս Տէրաուչին։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Դեկտ. 27-ին կայանալու է նկարիչների համառուսական համագումար Մեծ Իշխանուհի Մարիա Պավլօվնայի նախագահութեամբ։

Քաղաքապետը «Гроза»-ի խմբագրին ենթարկեց 500 ր. տուգանքի։

Ծովային մինիստրը նշանակեց նոր մասնաժողով նաւաշինութեան հարցի քննութեան համար։

ՄՈՍԿՎԱ։ Վաճառականական ընկերութիւնը յօգուտ սովեալների նուիրեց 25,000 րուբլի։

ՍԱՐԱՏՕՎ։ Անձնասպան եղաւ Ուրալի շրջանի նախկին փոխ-նահանգապետ Կօրբուտովսկին։

ՎԻԵՆՆԱ։ Ս. Մարկոսի փակված գերեզմանատանը անյայտ անձեր բացին այն դամբարանը, որի մէջ թաղված է սերբիական ներկայ թագաւորի հայր իշխան Ալեքսանդր Կարագեօրգիևիչը, և յափշտակեցին հանգուցեալի գանգը։

Խմբագիր՝ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Ց. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

Բ Ժ Ի Շ Կ
Ա. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

Մասնագէտ սիֆիլիս (606), միզասեռական, վեներական և կաշուի հիւանդութիւնների։ Էլեկտրաբուժութիւն։

Ընդունե- ($12^1/_2$—2 ժ. ցերեկվայ։
լութիւնը (5—7 ժ. երեկոյեան։
ամեն օր (Կանանց համար՝ 2—3 ժ. ցեր.
ԿԻՐԱԿԻ ՕՐԵՐԸ առ. ժ. 9—10-ը։

Սօլօլակ, Բէբուտովսկայա, № 33 (անկիւն Պասկէվիչի փողոցի)։ Տէլէֆօն № 1175.
(Ե. հ.կ.) 888. 100—42

ԲԺՇԿՆ. ՖԷԼԴՇԵՐ
Ա. Գ. ԵՍԱՅԵԱՆ

Սրսկումներ, տրեպերի լուացումներ, վիրաբուժութիւն, մասսաժ, էլեկտրականութիւն։ Հիմնաւոր բուժումն սուր և խրօնիք. տրեպերի, սերմնահոսութեան, սեռական թուլութեան և անկարողութեան՝ հմուտ բժիշկ. ցուցմունքով։ Օտարերկրեայ հիւանդներին գրաւոր խորհուրդներ և բէյէպաներ (վճարը 3 ր.)։ Նկւորներին ցոյց եմ տալիս հմուտ մասնագէտ բժիշկների բոլոր հիւանդութիւնների. նաև կանանց և ծննդաբեր. հիւանդ. բժիշկների։ Ծառայողներին և աշակերտ-աշակերտուհիներին բժ. օգնութիւնը մեծ զիջումով։ Իմ կազմած «Գաղտնի հիւանդութիւնների բժշկարանը», գինը 50 կօպ., կարելի է պահանջել ինձանից կամ Թիֆլիսի բոլոր հայ գրախանութներից։ Ընդունելութիւնը՝ կանանց 2—3 ժ., տղամարդկանց 3—4 ժ. ամեն օր։ Հասցէս. Тифлисъ, Семеновская ул., № 9, Վօրօնցովի արձանի մօտ։
(Ե.հ.կ.) 892. 50—39

Բ Ժ Ի Շ Կ
Ց. ՄԵԼԻՔ-ՆՈՒԲԱՐԵԱՆ
(ՏԵՐ-ՄՈՎՍԻՍԵԱՆ)
[illegible]
1035. 100—39

ՎԱՐՁՈՎ ՏՐՎՈՒՄ ԵՆ
ՍԱՐՅԱՏՈՒՆ
[illegible] № 8.
1166. 3—1

ՀԱՅ ՕՐԻՈՐԴ
[illegible]
ՏԱԼԻՍ Է ԴԱՍԵՐ
ՊԵՇՆԱՄՈՒՐԻ ՎՐԱ
[illegible] Грибоѣдовская № 27, кв. 5.
1122. 10—5

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
[illegible]
ՏՈՒՓԵԼԻ
Ծ Ո Ւ Խ („ДЫМЪ“).
1170. 2—1

[illegible]
„ՄԱՔՕ“

Փորձված միջոց քրօնիկական և սուր ցաւերի դէմ։ (Պատրաստ. Ղրիմում)։ Ծախվում է դեղատներում և դեղատնային շատ խանութներում։

ՄԻԱԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ Եղբ. Ն. եւ Ի. ԱՐԵՇԵՎՆԵՐ
Հասցէն՝ МОСКВА, Тверская, Настасьинскій пер., д. 7, кв. 2, отд. 32. Տէլէֆօն 286—23.
Բրօշիւրներն ուղարկվում են ձրի։ Զը բժշկվողները բժշկական վկայական ներկայացնելուց՝ իրանց փողը կարող են յետ ստանալ։
Գները՝ առանց ճանապարհածախքի՝ մեծ սրուակը 1 ր. 50 կ.։ Ուղարկ. ենք վերադիր վճ.։
(հ. կ.) (M. 455916) 1124. 10—5

Լոյս տեսաւ եւ վաճառվում են
ԿԱՐԱՊԵՏ ԱՓԻՆԵԱՆԻ
ԾՈՑԻ ԵՒ ՊԱՏԻ
1912 Թ.
„ՇԻՐԱԿ“
ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ
✦ ՕՐԱՑՈՅՑՆԵՐԸ ✦
—● XIV տարի ●—

ԾՈՑԻ ՕՐԱՑՈՅՑ

Յաւելուածը պարունակում է՝ վիճակագրական տեղեկութիւններ—Ռուսաստանի ազգաբնակութիւնը, նրա աճումն ու խտութիւնը, կեանքի միջին հասակը, ազգերի թիւն ըստ հասակի, դաւանութեան և պարապմունքի։ Գաղթականութիւն։ Ժողովրդական կրթութիւնը, նրա ծախսերը, գրագիտութեան չափը, դպրոցներ։ Զօրքը, պետութիւնների զինուորական ույժերը և նրանց ծախսերը։ Ժողովրդի առողջապահական վիճակը։ Պետական եւ և մուտքը։ Հոգևորականութիւն։ Կարեւոր գիտելիքներ.—Մուրհակներ, չափ և կշիռ, դրամներ և արժէքաւոր թղթեր։ Պօստ և հեռագիր, պօստային օրէնքներ, խնայողական գանձարաններ։ Զինուորագրական օրէնքներ, նորակոչ զինւորների չափը։ Բնակարանների հարցը։ Կտակի և պայմանի օրինակներ։ Իրաւաբանական տեղեկութիւններ.—Ռուսաց օրէնսգրքերի բովանդակութիւնը, Ռուսաստանի գլխաւոր կառավարութիւնը՝ մինիստրներ, Մինիստրական Խորհուրդ, Կառավարիչ Սենատ, Սրբազան Սինօդ, Պետական Խորհուրդ, Պետական Դումա։ Առողջապահական.—Կրքերի ազդեցութիւնը մարդու կազմուածքի և առողջութեան վրա, ուրախութեան կրքերի ազդեցութիւնը, երաժշտական երևոյթներ, պրօֆ. Մեչնիկօվ, մարդու ծերութեան պատճառները, մաձնի բուժական նշանակութիւնը, «606» և պրօֆ. Էրլիխ։ Ատամների և մազերի առողջապահութիւն, ինչ ենք ուտում մենք, գազարի և մեղրի բուժական յատկութիւնը, ինչպէս պէտք է ապրել, առողջապահական օրէնքների ժողովածու, առողջապահական կարճ խրատներ, տասը կանոններ երկարակեցութեան։ Մագնիսական կամք, յոյսի փիլիսոփայութիւնը, ամենից առաջ հաւատ, հոգու անմահութեան փիլիսոփայական ապացոյցներ, հոգին, բարութիւն և չարութիւն, ապագայ մարդը, գօլփը շրջապատողներից։ Գիւղատնտեսական.—Մեղուաբուծական՝ մայրերի փոխարինումը, բնական ձագ տալը և արհեստական ձագ վերցնելը, միջոց երկրորդ ձագի դուրս գալու դէմ, ձագի տեղափոխելը փեթակի մէջ, արհեստական ձագ վերցնելը և այլն։ Կովերի ծծերի բորբոքումը, ծծերի սեղմուածքները և խոցերը, դաբաղ հիւանդութեան դէմ միջոց։ Թռչնապահութիւնը ըստ Րէօմէրի, հաւերի տեսակի ընտրութիւնը, տեղական հաւեր։ Սպառողական ընկերութիւններ, նրանց նպատակը և կազմակերպելու միջոցները։ Պատմական.—Տրդատ ճարտարապետի մահարձանը Կ. Պօլսում։ Ազգագրական.—Ազգերի բարևելու սովորութիւնները, մեռելների յուղարկաւորելու զանազան կերպերը։ Տնտեսական.—Տնային տնտեսութեան վերաբերեալ կարևոր գիտելիքներ։ Հատընտիր մտքեր և աֆօրիզմներ։ Բերերգանութեան հատուածներ.—«Բանւորի արցունքը», «Լոյսի կռիւը խաւարի դէմ», «Բաղդ բաժանողը», «Կինը», «Աղքատ մարդիկ», «Մարդը և կենդանին», «Մասւոր չահեր», «Սիրտը»։ Կեանքի ծրագիրներ.—Գործելու տասնմէկ կանոններ, Կարֆիլտի տասնաբանեան, Կոնֆուցիոսի և Ռօչիլդի ծրագիրները։ Ճանապարհորդական.—Երկաթուղիք, շոգենաւեր և պօստային ճանապարհներ։ Զուարճալիք.—Խնդիրներ, վիճակարան։ Երեսների թիւը 320։

200 ՊԱՏԿԵՐՈՎ ՊԱՏԻ ՕՐԱՑՈՅՑ 200 ՊԱՏԿԵՐՈՎ

ՊԱՏԻ ՕՐԱՑՈՅՑԻ առաջին երեսների վրա տպագրվում են հայ և օտար հին և նորագոյն հեղինակների և գործիչների պատկերներ, այն ժոր պետական և դպրոցական հիմնարկութիւնները ազատ են պարապմունքից. յարմարութեան համար առանձին նշանակված են պօստի պարապմունքի ժամերը։ Տպագրված են ընտիր մտքեր, աֆօրիզմներ, պատմական դէպքերի ժամանակագրութիւն, բանաստեղծական քառեակներ։ Երկրորդ երեսների վրա հայկական տօների պատմական բացատրութիւններ, գիտական նորութիւններ, բնութեան երևոյթների նկարագրութիւններ, բժշկական գիտելիքներ, առողջապահական խորհուրդներ, արհեստների վերաբերեալ կարևոր տեղեկութիւններ, ազգագրական տեղեկութիւններ, զուարճալի պատմութիւններ, պատմական նշանաւոր դէպքեր հայ, ռուս և այլ ազգերի կեանքից, վիճակագրական թւեր և տեղեկութիւններ, խորհրդածութիւններ նշանաւոր անձանց, բանաստեղծութիւններ, ռոմանսներ, աշուղ. խաղեր, զուարճալի անեկդօտներ մեծ մարդկանց կեանքից։ Գիւղատնտեսական նորութիւններ, խոհարարական ու տնային տնտեսութեան վերաբերեալ կարևոր խորհուրդներ։ Ժողովրդական առածներ, երգեր, երգիծաբանական հատուածներ, ծիծաղաշարժ նոր առակներ, առածներ և այլն։

[illegible]

„Ширакъ“ Александрополь, Типографія „ШИРАКЪ“, Карапету Апинянъ. Armenie Alexandropol, Karapet Apinian (Caucase).
[illegible]
(Տ.) 1015. 8—1

Ս.-ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՔԻՄԻԱԿԱՆ ԼԱԲՈՐԱՏՈՐԻԱ
(Հիմնվ. 1860 թ.)
[illegible] № 27.
ՈՍԿԻ ՄԵԴԱԼ ՓԱՐԻԶ 1900 թ.
Օ-ԴԷ-ԿՕԼՕՆ ԿՐԿՆԱԿԻ
Օ-ԴԷ-ԿՕԼՕՆ ՍՈՒՊԵՐ
Օ-ԴԷ-ԿՕԼՕՆ № 4 (ԷԿՍՏՐԱԿՏ)
= Առաջինը ըստ յատկութեան։ = Ծախվում է ամենուրեք։ =

«Ս.-Պետերբուրգի Քիմիական Լաբօրատորիա» Ընկ. խնդրում է, ի նկատի ունենալով կրկնվող կեղծիքները, առանձին ուշադրութիւն դարձնել ֆիրմայի անուան վրա, որ բաղկացած է միայն երեք խօսքից՝ «Ս.-ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՔԻՄԻԱԿԱՆ ԼԱԲՈՐԱՏՈՐԻԱ», և Ընկ. մարկայի վրա, որ ներկայացնում է ՊԵՏՐՈՍ ՄԵԾԻ արձանը՝ Պետերբուրգի Սենատսկի հրապարակում։

Գլխաւոր պահեստը. Кавказское Т-во Торговли Аптекарскими Товарами—Тифлисъ, Баку, Батумъ.
520. 8—8

ՆՈՐԻՆ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՄԵԾՈՒԹԵԱՆ ԿՈՎԿԱՍԻ ՓՈԽԱՐՔԱՅԻ
ԴԻՒԱՆԱՏԱՆ ՏՊԱՐԱՆԸ
(ԼՕՐԻՍ-ՄԵԼԻՔՕՎՍԿԱՅԱ ՓՈՂՈՑ, ԱՐՔՈՒՆԱԿԱՆ ՏՈՒՆ)
կատարում է ամեն տեսակ տպագրական աշխատանքներ, այն է՝ տպագրում է լրագիրներ եւ ամսագիրներ, գրքեր, բրօշիւրներ, բլանկներ, աֆիշաներ, ծրագիրներ, հարսանեկան հրաւիրատոմսեր, այցեքարտեր եւ այլն։
Ընդունվում են տպագրական պատուէրներ հետևեալ լեզուներով՝ ռուսերէն, հայերէն, վրացերէն, թուրքերէն, ֆրանսերէն, գերմաներէն, արևմտերէն և լատինականների բարբառով։ Պատուէրները կատարվում են մաքուր, ճշտօրէն և չափաւոր գներով։ Ընդունվում են նաև շտապ կատարվելիք պատուէրներ առանձին պայմաններով։
Պատուիրողների ցանկութեան համաձայն, տպարանը պատուէրները կարող է կազմել տալ, կամ բրօշիւրներ շինել, ու այնու յանձնել։
ԿԱՆ ՄԵԾ ՔԱՆԱԿՈՒԹԵԱՄԲ ԶԱՆԱԶԱՆ ՏԵՍԱԿ ԹՂԹԵՐ ՊՐԷՅՍ-ԿՈՒՐԱՆՏԻ ԳՆԵՐՈՎ։
Տ է լ է ֆ օ ն № 67.

Типографія канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный.